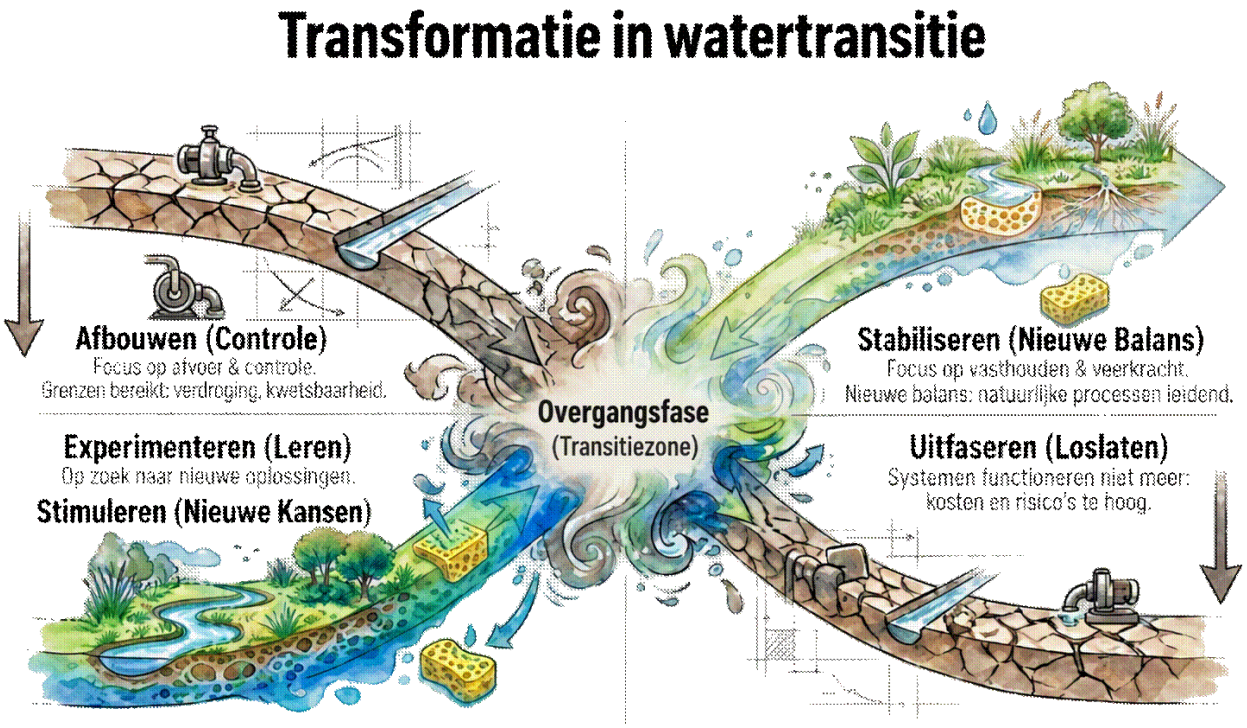
Begroting 2027

Koersvast voorwaarts met de watertransitie

Doorvertaling naar prioriteiten, maatregelen en middelen

Nadere toelichting

Waterschap De Dommel

25 november 2026

BEGROTING 2027: nadere toelichting

Dit document is een nadere toelichting op de Begroting 2027 en geeft inzicht in de maatschappelijke impact, resultaten en middelen van de voorgenomen activiteiten in 2027. Daarnaast zijn 2 bijlagen toegevoegd: de bijlage KRW-inrichtingsopgave en de lijst van gebruikte afkortingen.

De bijlage KRW-inrichtingsopgave is opgenomen om het AB inzicht te geven in de voortgang van de ambitie in de periode 2028-2033 (cf besluit AB 1 juli 2026 en de deadline van 2027). De bijlage geeft inzicht in de meerjarige programmering, de verwachte realisatie en de voortgang van de belangrijkste KRW-opgaven.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 3
1. Inleiding 4
2. Doelen WBP5 6
2.1 Voldoende Water 7
2.2 Droge Voeten 7
2.3 Schoon Water 7
3. Watersysteem voor de toekomst 8
3.1 Stimuleren 8
3.2 Faciliteren 8
3.3 Reguleren 9
3.4 Realiseren 10
3.5 Beheren 12
3.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief 13
4. Waterketen van de toekomst 16
4.1 Assetmanagement 16
4.2 Grote investeringsopgave 16
4.3 Medicijnresten en nieuwe stoffen 17
4.4 Overstorten 18
4.5 Nul-lijn Afvalwatertransport - Taskforce 18
4.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief 19
5. Bestuur en Bedrijfsvoering 24
5.1 Bestuurlijke continuïteit 24
5.2 Basis op orde - Taskforce 25
5.3 Weerbaarheid van de organisatie 25
5.4 Informatievoorziening en digitale transformatie 28
5.5 Strategische beïnvloeding en communicatie 33
Bijlage 1 KRW programmering meerjarig 35
Bijlage 2 Lijst van gebruikte afkortingen 37

1. Inleiding

Koersvast voorwaarts met de watertransitie
Met de Voorjaarsnota 2027 heeft het algemeen bestuur richting gegeven aan de volgende fase van de watertransitie. De daarin vastgestelde koers, ambities en financiële kaders zijn onverminderd het vertrekpunt voor deze begroting. Sinds de vaststelling van de Voorjaarsnota hebben zich geen ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven om deze koers te heroverwegen of bij te stellen. Integendeel, de actualiteit van de droogtecrisis afgelopen zomer laat juist zien hoe relevant de koers is. De aanhoudende droogte, de toenemende druk op ons watersysteem en de maatschappelijke opgaven waarvoor wij staan, onderstrepen het belang van een toekomstbestendig waterbeheer. Juist deze ontwikkelingen versterken onze overtuiging dat de gekozen koers de juiste is. Niet omdat de opgave anders of kleiner wordt, maar omdat zij vraagt om koersvastheid, focus en een lange adem. In deze begroting worden, als gevolg van de aanhoudende droogte, wel enkele nieuwe accenten gelegd in 2027.

De afgelopen jaren werkten bestuur en organisatie gezamenlijk aan de omslag die nodig is om ook in de toekomst onze maatschappelijke opgaven waar te maken. Daarbij heeft het algemeen bestuur meerdere keren uitgesproken dat de uitdagingen van deze tijd vragen om een meer transformatieve aanpak. Een aanpak die verder gaat dan het optimaliseren van bestaande werkwijzen en die vraagt om het maken van bewuste keuzes, het verbinden van opgaven en het richten van energie op onderwerpen met de grootste maatschappelijke impact.

Deze oproep hebben wij nadrukkelijk ter harte genomen. In 2026 zijn belangrijke stappen gezet om de transformatie verder vorm te geven. Daarbij hebben we niet alleen ervaring opgedaan met nieuwe werkwijzen, maar ook geleerd om anders te kijken, scherper te prioriteren en meer samenhangend te werken. De inzichten van de Taskforce hebben ons geholpen om een nieuwe stap naar transformatief werken te zetten, zodanig dat dit in 2027 ook duurzaam geborgd kan worden in de lijnorganisatie. We hebben scherper in beeld gekregen waar extra inzet gewenst is, waar een andere aanpak meer effect oplevert en waar keuzes helpen om capaciteit en middelen doelgericht in te zetten. Daarmee groeit het inzicht in wat méér inzet vraagt, wat anders kan en wat niet langer vanzelfsprekend is.

Deze begroting laat zien hoe deze inzichten hun vertaling krijgen naar 2027. Door de eerder vastgestelde koers nader te concretiseren. Op een aantal strategische en transformatieve thema’s maken we zichtbaar welke accenten we in 2027 leggen en hoe deze bijdragen aan de realisatie van de ambities uit het Waterbeheerprogramma 5 en de Voorjaarsnota. Daarmee brengen we de volgende stap in de watertransitie dichterbij en maken we zichtbaar hoe ambitie wordt omgezet in uitvoering en resultaat.

Daarnaast geldt dat ingelanden in 2027 opnieuw hun stem uit mogen brengen, met de waterschapsverkiezingen in maart in het vooruitzicht. De verkiezingsuitslag zal de politieke verhoudingen opnieuw bepalen. De wisselingen binnen het bestuur, voor zowel algemeen als dagelijks bestuur, zijn logischerwijs van invloed op de aansturing van de organisatie en voor de resultaten van 2027.

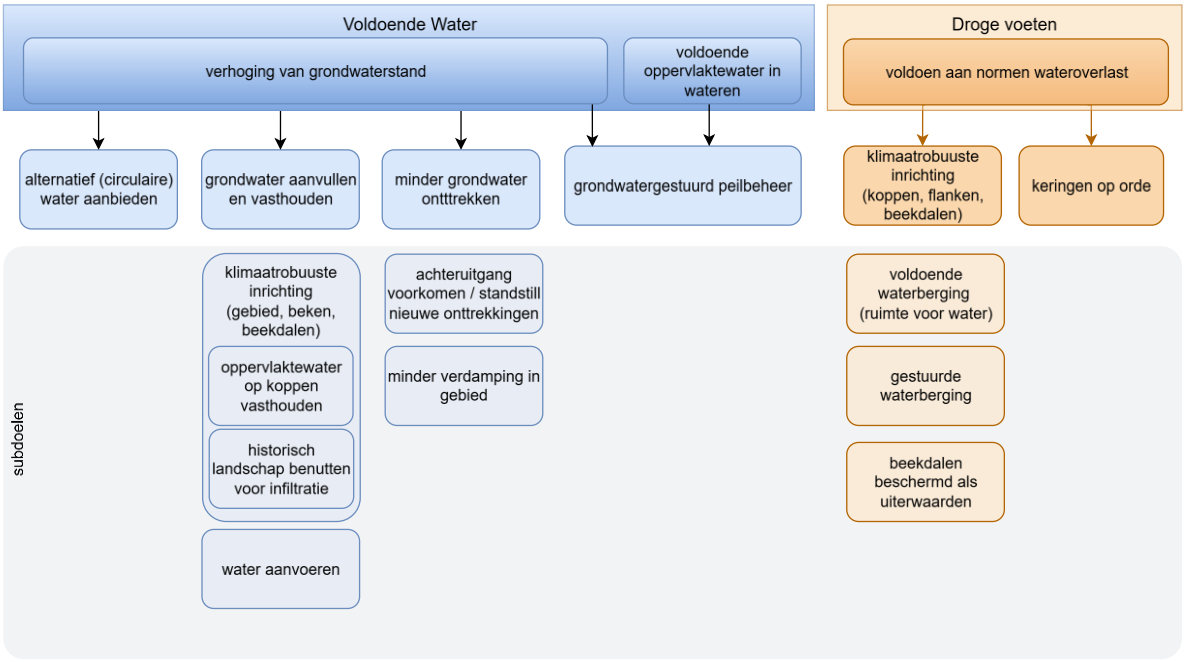
De Voorjaarsnota 2027-2033 en deze begroting 2027 vormen samen één geheel. De Voorjaarsnota beschrijft de strategische koers en de financiële ruimte. Deze begroting geeft verdere duiding en concretisering voor het begrotingsjaar 2027. Met deze begroting zetten wij de volgende stap in de uitvoering van de door het algemeen bestuur gekozen koers. Een stap die voortbouwt op wat al is ingezet, die ruimte biedt om te leren en te ontwikkelen, en die tegelijkertijd gericht blijft op het realiseren van maatschappelijke effecten voor inwoners, bedrijven en partners in ons beheergebied.
Zo werken bestuur en organisatie gezamenlijk met betrokkenen in ons gebied verder aan een veilig, gezond en klimaatbestendig watersysteem, nu en in de toekomst.

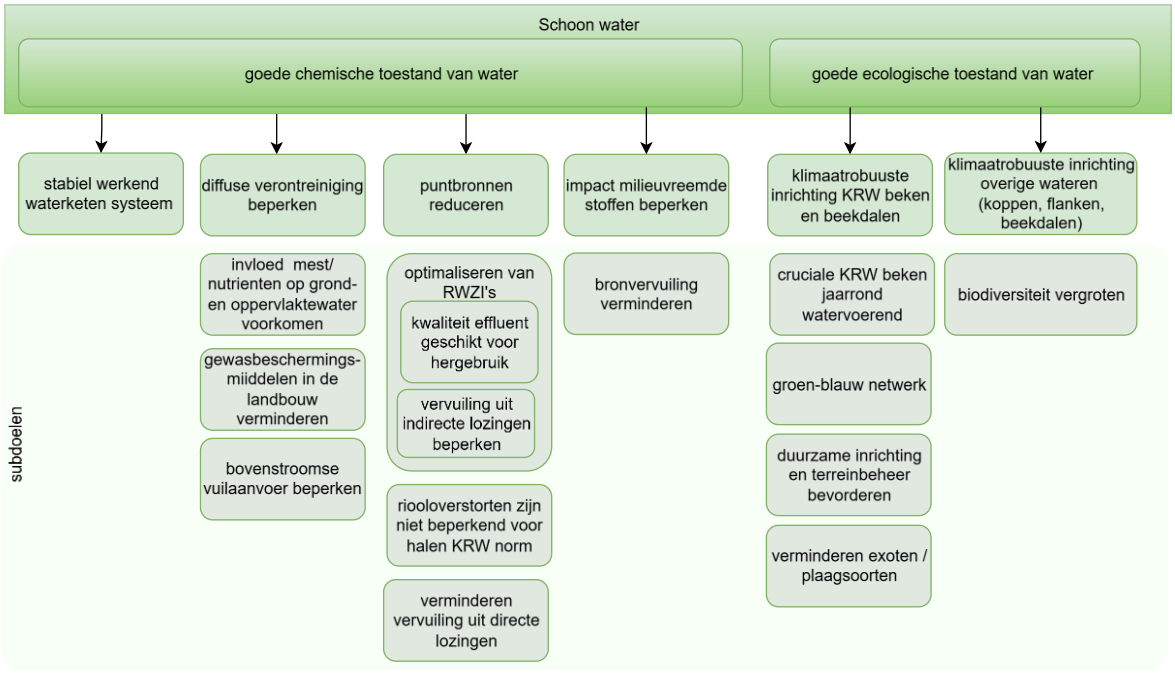
Leeswijzer
Met de begroting geven wij duiding wat in 2027 aangepakt wordt om toe te werken naar de doelen en maatschappelijke effecten die in WBP5 zijn bepaald. Vooral op een aantal belangrijke transformatieve thema's wordt een nadere duiding gegeven van de aanpak voor het komende jaar. Daarbij gaat het onder meer om de verdere uitwerking van watersysteemherstel op ruggen (koppen) en flanken, de waterketen van de toekomst, weerbaarheid, de basis op orde en de verdere toepassing van doelsturing. Ook worden in deze begroting de eerste opbrengsten van de Taskforce zichtbaar gemaakt in concrete opgaven en ontwikkelingen voor de komende jaren.

De onderwerpen zijn uitgewerkt in een compacte vorm. We redeneren vanuit de doelen met een integraal perspectief. Daarna geven we, geclusterd naar de programma's watersysteem, waterketen en bestuur en bedrijfsvoering, per onderwerp aan welke ontwikkeling of opgave centraal staat, welke stappen in 2027 worden gezet en welk resultaat daarmee wordt beoogd. Daarnaast wordt inzicht gegeven in het maatschappelijke effect en de inzet van middelen die nodig zijn om dit resultaat te realiseren. Hierdoor ontstaat een samenhangend bestuurlijk verhaal, waarbij de relatie tussen opgaven, resultaten en inzet van middelen beter zichtbaar wordt.

2. Doelen WBP5

De in WBP5 vastgestelde doelen voor voldoende water, droge voeten en schoon water blijven onverminderd en onverkort van kracht en zijn leidend voor de keuzes en uitwerking in deze begroting. In 2027 wordt, in het verlengde van de afgelopen jaren, ingezet op stimuleren, verleiden, faciliteren, bijstellen en opbouwen van beleid, evenals op het realiseren van maatregelen die bijdragen aan de watertransitie. Het gelijktijdig inzetten op deze sporen, in een context die beïnvloed wordt door actuele ontwikkelingen, vraagt om voortdurende aandacht van zowel de ambtelijke organisatie als het bestuur. Het is een complex samenspel, maar randvoorwaardelijk om onze lange termijn doelen te behalen.

2.1 Voldoende Water

In 2050 is er voldoende water beschikbaar om het hoofd te bieden aan langere perioden van droogte en toenemende watervraag. Dat betekent dat we beschikken over een gezonde grondwatervoorraad, dat een positieve trend in de grondwaterstanden binnen ons stroomgebied is bereikt en dat de cruciale KRW-beken jaarrond watervoerend zijn dankzij een duurzaam herstel van de natuurlijke water- en bodemcondities. Voldoende water is een randvoorwaarde voor een klimaatbestendig watersysteem, een robuuste natuur, een toekomstbestendige landbouw en een aantrekkelijke leefomgeving. Daarom zetten we in op een structureel herstel van de waterbalans in het stroomgebied. Daarbij verschuift de focus van het zo snel mogelijk afvoeren van water naar het langer vasthouden, infiltreren en aanvullen van grondwater, zodat water beschikbaar blijft in droge perioden.

Dit bereiken we door stapsgewijs meer grondwater aan te vullen en vast te houden (circa 150 mln. m³) enerzijds en minder grondwater te onttrekken (circa 100 mln. m³) anderzijds voor heel Brabant. Hiervoor werken we aan een klimaatrobuuste inrichting van het watersysteem, beekdalen, flanken en hogere gronden, zodat neerslag beter wordt vastgehouden, natuurlijke kwelstromen worden hersteld en water langer beschikbaar blijft voor mens, natuur en economie. Daarnaast werken we aan het kunnen aanbieden van (circulair) water als alternatief voor de reguliere (grond)waterbronnen, onder andere door hergebruik van effluent verder te onderzoeken.

2.2 Droge Voeten

In 2050 is de waterhuishouding in ons gebied toekomstbestendig. Hierbij zijn de functies van het landgebruik afgestemd op de ligging. De inrichting van het watersysteem is gericht op het dempen van piekafvoeren en het zo lang mogelijk beschikbaar houden van water. Dat betekent dat water meer ruimte krijgt om extreme overlast te voorkomen en dat nattere omstandigheden waar nodig worden geaccepteerd. Zo beschikken we in 2050 over een klimaatrobuust watersysteem.

Naast de opgaven voor waterkwaliteit en klimaatadaptatie blijft het voldoen aan de NBW-normen voor bescherming tegen wateroverlast een kernopgave binnen het regionale watersysteem. Een belangrijk onderdeel hiervan is het beschermen van inwoners, bedrijven en maatschappelijke voorzieningen tegen wateroverlast vanuit het regionale oppervlaktewatersysteem. Voor stedelijk gebied geldt een vastgesteld beschermingsniveau, vastgelegd in de provinciale Omgevingsverordening. Waterschap De Dommel werkt aan het realiseren en in stand houden van dit beschermingsniveau door maatregelen in het watersysteem, het creëren van voldoende waterbergingscapaciteit en een klimaatbestendige inrichting van zowel stedelijk als landelijk gebied.

2.3 Schoon Water

In 2050 voldoet het watersysteem aan de eisen voor een goede chemische en ecologische waterkwaliteit. Wateren zijn gezond, veerkrachtig en geschikt voor mens, natuur en duurzaam gebruik. Verontreiniging wordt zoveel mogelijk voorkomen bij de bron en de belasting van het watersysteem door nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, medicijnresten en andere milieuvreemde stoffen is sterk verminderd.

De waterketen functioneert als een samenhangend systeem waarin gemeenten, waterschappen, bedrijven en andere partners gezamenlijk werken aan het beperken van emissies naar het oppervlaktewater. Puntbronnen en diffuse bronnen van verontreiniging worden teruggedrongen, rioolwaterzuiveringsinstallaties leveren een belangrijke bijdrage aan het verbeteren van de waterkwaliteit en overstorten en directe lozingen hebben een zo beperkt mogelijke invloed op het watersysteem.

3. Watersysteem voor de toekomst

In 2027 wordt, in het verlengde van de afgelopen jaren, stevig ingezet op het *stimuleren*, *faciliteren en reguleren* door bijstellen en opbouwen van beleid, het *realiseren* van maatregelen die bijdragen aan de watertransitie en het *beheren* van het watersysteem.

3.1 Stimuleren

We blijven doorgaan met het faciliteren en stimuleren van belanghebbenden tot aan het kanteljaar 2030. De watertransitie kan alleen slagen wanneer inwoners, agrariërs, bedrijven en medeoverheden weten wat er verandert en hun handelen daarop kunnen aanpassen. Daarom combineren we gebiedsgericht werken, participatie, duidelijke randvoorwaarden en gerichte stimulering. De manier waarop en het tempo waarin dit gebeurt, verschillen per gebied en opgave.

Om inwoners, bedrijven en gebiedspartners te ondersteunen bij de watertransitie beschikt het waterschap over verschillende stimuleringsregelingen en ondersteunende instrumenten. Tegelijkertijd blijkt dat het omslagpunt van 2030 voor veel betrokkenen nog ver weg en abstract is. Daarom verschuift de aandacht de komende jaren van uitsluitend stimuleren naar het explicieter maken van de veranderingen die nodig zijn richting 2030. Heldere communicatie, voorzienbaar handelen en tijdige beleidskeuzes helpen inwoners, bedrijven en overheden om zich voor te bereiden op een toekomstbestendig watersysteem. Zo worden de stimuleringsregelingen in 2027 via gerichte communicatie nog nadrukkelijker onder de aandacht gebracht, drempels worden verlaagd en de verantwoordingslijnen met onze gemeentelijke partners worden versterkt. We blijven onze omgeving ondersteunen met kennis en begeleiding, onder andere via Team Landbouw.

Maatschappelijk effect: Inwoners, bedrijven en gebiedspartners weten beter welke veranderingen de watertransitie vraagt, kunnen zich hier tijdig op voorbereiden en worden ondersteund bij het nemen van maatregelen.

Resultaat 2027: Het waterschap stimuleert en faciliteert belanghebbenden bij de watertransitie richting het omslagpunt van 2030 door continuering van de bestaande stimuleringsregelingen ‘Uitvoeringsprogramma klimaatagenda’ en ‘Stimuleringsregeling Landelijk gebied’. Dit resulteert in een hogere uitputting van de Stimuleringsregeling Landelijk gebied dan in 2026. Voor het ‘Uitvoeringsprogramma klimaatagenda’ geldt dat de afgegeven beschikkingen zoveel mogelijk omgezet zijn in het daadwerkelijk leveren van de prestatie.

Inzet van middelen: In de begroting is een bedrag van € 3,75 mln. opgenomen voor de uitvoering van stimuleringsregelingen in 2027. Vanwege de grote onzekerheid en afhankelijkheid van derden is rekening gehouden met een bandbreedte van € 1 mln. minder of meer. De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders en behoeft geen aanpassing.

3.2 Faciliteren

De woningbouw- en bedrijventerreinopgave vergroot de druk op ruimte en maakt het noodzakelijk het waterbelang vroeg in ruimtelijke keuzes te betrekken. Binnen NOVEX Stedelijk Brabant werken Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen samen aan ruimte voor bovenstrooms water vasthouden en aan financiële bijdragen voor de ruimtelijke inpassing van de wateropgave. Gemeenten werken daarnaast individueel in verschillende snelheden aan de watertransitie in stedelijk gebied. Samen met gemeenten werken we aan klimaatadaptatie door regenwater meer vast te houden en te infiltreren, minder water af te voeren naar de rioolwaterzuivering en klimaatadaptieve maatregelen in stedelijk gebied te stimuleren.

Maatschappelijk effect: Water en bodem worden steviger betrokken bij locatie- en inrichtingskeuzes voor stedelijke ontwikkeling. Meer regenwater wordt lokaal vastgehouden en geïnfiltreerd in plaats van afgevoerd naar de rioolwaterzuivering. Daarmee dragen we bij aan een klimaatbestendige inrichting van stedelijk gebied.

Resultaat 2027:

- Er ligt een bestuurlijk en financieel gedragen handelingskader voor klimaatadaptief bouwen in Brabant, uitgewerkt in een helder verhaal en een concreet toepasbaar instrument voor gemeenten.
- Samen met gemeenten zijn proefprojecten uitgevoerd die inzicht geven in hoe het afkoppeltempo kan worden verhoogd en welke stimuleringsmaatregelen daarbij effectief zijn. Op basis van de uitgevoerde proefprojecten, evaluaties en praktijkervaringen ligt er een voorstel voor de stimulering van afkoppelen en infiltreren na 2027.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. De uitvoering wordt ondersteund door de bestaande stimulerings- en subsidieregelingen voor klimaatadaptatie.

3.3 Reguleren

Voorzienbaarheid in beleid is een belangrijk principe dat gaat over het tijdig vaststellen van beleid en daarna duidelijk en betrouwbaar communiceren over dit beleid en welke veranderingen wanneer ingaan. Betrokkenen, zoals burgers, bedrijven en andere overheden, kunnen zich dan voorbereiden en anticiperen op deze veranderingen. Tijdig, duidelijk en betrouwbaar communiceren over veranderingen draagt bij aan vertrouwen, rechtszekerheid en effectieve samenwerking. Waterschap De Dommel werkt daarom met een transitietijdlijn. Op hoofdlijnen van de transitietijdlijn is deze:

- 2024: Meldplicht kleine grondwaterputten, grondstrategie, ijkmoment gewasschade.
- 2025: Vaststelling visie Schoon en Gezond Water, stimuleringsregeling voor landeigenaren, Waterschapsverordening fase 1 en beleid geen achteruitgang.
- 2026: O.a. Waterschapsverordening fase 2, duidelijk beregeningsbeleid, nota peilbeheer, voorzienbaar handelen en schadebeleid, actieplan biodiversiteitherstel.
- 2030: Kantelpunt – einde schadevergoedingen.
- 2050: Doelbeeld robuust watersysteem.

Maatschappelijk effect: Inwoners, bedrijven en gebiedspartners weten beter welke veranderingen de watertransitie vraagt en kunnen zich hier tijdig op voorbereiden. Door gerichte regelgeving komen de watertransitie doelen sneller in zicht.

Resultaat 2027: In 2027 wordt een verdere stap gezet in de ontwikkeling van gericht beleidsinstrumentarium.

- In 2027 worden de volgende beleidsdossiers ter besluitvorming aangeboden:
  - Vaststelling van het Waterbeheerprogramma 6.
  - Handelingsperspectief extreme droogte.
  - Nota Peilbeheer.
- Er wordt gestart met het watertransitieproof maken van de Waterschapsverordening gericht op de situatie van Waterschap de Dommel.
- Met het Actieplan Biodiversiteit 2026-2032 is de koers voor biodiversiteitsherstel vastgelegd. In 2027 zetten we een volgende stap door biodiversiteit meer programmatisch te benaderen en steviger te verbinden met watersysteemherstel, inrichting, beheer en uitvoering.

- Er wordt in navolging van de conclusies uit de Passende Beoordeling invulling gegeven aan het Koersdocument beregeningsbeleid, waarmee de aandacht van beleidsontwikkeling naar daadwerkelijke toepassing en handhaafbaarheid verschuift.

Vaststelling nieuw beregeningsbeleid
Het koersdocument beregeningsbeleid is in 2026 gereedgekomen. De koers is gericht op vermindering van grondwateronttrekkingen en herstel van de balans tussen aanvulling en gebruik. Daarmee is de beleidsrichting bepaald, maar de vertaling naar uitvoering en regelgeving loopt nog door. Begrenzing, reductie, betere monitoring en het principe 'voor wat hoort wat' vormen de inhoudelijke lijn. In 2027 ligt het accent op de doorwerking in uitvoerende processen en de Waterschapsverordening, waarbij de Passende Beoordeling bepalend blijft voor de ruimte en eventuele aanscherping.

Inzet van middelen: In de exploitatie is ruimte om te werken aan verdere ontwikkeling van het beleidsinstrumentarium. Dit vraagt echter continue om programmering en prioritering aan de hand van een concrete beleidsagenda. Zo heeft de opstelling van het 'Handelingsperspectief extreme droogte' direct invloed op de doorlooptijd van de 'Nota peilbeheer'. Het AB zal in 2027 bij nieuwe beleidsambities nog nadrukkelijker geïnformeerd worden over de impact voor de lopende beleidsagenda. Voor de uitvoering van het beregeningsbeleid is in 2027 (en verder) extra capaciteit beschikbaar gesteld. Het daadwerkelijk inzetten en uitgeven van middelen is nadrukkelijk afhankelijk van de uitkomsten van de lopende Passende Beoordeling, die kan aangeven of aanvullende aanscherping of bijstelling van de koers noodzakelijk is om herstel van het grondwatersysteem daadwerkelijk te borgen. Mogelijk leidt dit tot een herprogrammering binnen de huidige beleidsagenda.

3.4 Realiseren

KRW
Het Algemeen Bestuur heeft op 28 februari 2024 kaders voor de programmering van de KRW-inrichtingsopgave vastgesteld. Op 1 juli 2026 heeft het Algemeen Bestuur de ambitie voor het realiseren van de KRW-inrichtingsopgaven voor de komende planperiode (2028-2033) vastgesteld. In deze besluiten is gekozen voor een realistische programmering, het afronden van lopende projecten en zo mogelijk starten met nieuwe beekherstelprojecten, het richten van de inzet op langetermijn systeemherstel als ook het oppakken van doelgerichte sectorale KRW-maatregelen (o.a. vismigratiemaatregelen, de aanleg van ecologische verbindingszones en waterlopen met plasdrasinrichting).

In 2027 werken we verder aan het behalen van onze KRW opgaven en geven we invulling aan de afspraken die gemaakt zijn binnen de KRW-impuls. In bijlage 1 KRW-programmering meerjarig is de programmering (ambitie) en prognose grafisch weergegeven (inrichten waterlopen, vismigratie en Natte Natuurparels). Zoals eerder gemeld aan het AB laten de grafieken zien dat de uitvoering van de KRW-opgaven achterblijft bij de oorspronkelijke doelen: bij het inrichten van waterlopen, het opheffen van vismigratieknelpunten en het herstel van natte natuurparels wordt de doelstelling voor 2027 niet volledig gehaald. De prestatiegraad bevindt zich wel binnen eerder afgegeven prognoses.

Hoogwaterbescherming
Samen met Waterschap Aa en Maas en andere partners zetten we in 2027 de programmatische aanpak van HOWABO voort en breiden we deze uit. Waterschap De Dommel en Waterschap Aa en Maas hebben in 2027 afspraken vastgelegd over de gezamenlijke organisatie, aansturing en uitvoering van HOWABO. Daarnaast werken we aan het herstel en de versterking van prioritaire regionale en overige keringen.

Gebiedsgerichte aanpak
Binnen de gebiedsgerichte aanpak werken overheden, maatschappelijke organisaties, ondernemers en grondeigenaren samen aan een uitvoerbare aanpak voor water, natuur, landbouw en brede ruimtelijke opgaven. De focus ligt op het ontwikkelen van kansrijke gebiedsuitwerkingen, het versterken van de uitvoeringskracht en het realiseren van maatregelen waar draagvlak, haalbaarheid en maatschappelijk rendement samenkomen. Daarbij kiezen we bewust voor kwaliteit boven kwantiteit: liever enkele gebieden met zicht op realisatie dan een groter aantal gebieden zonder uitvoeringsperspectief.

Onze gebiedsgerichte aanpak kent daarbij water en bodem sturend als vertrekpunt, maar wordt uitgevoerd vanuit de overtuiging dat duurzame resultaten alleen kunnen worden bereikt in samenwerking met gebiedspartners. Vanuit een open en constructieve grondhouding werken wij samen met gemeenten, provincie, agrariërs, terreinbeheerders, inwoners en maatschappelijke organisaties aan opgaven die elkaar raken. Daarbij zoeken wij actief naar meekoppelkansen tussen water, natuur, landbouw, klimaatadaptatie, recreatie en ruimtelijke ontwikkeling, zodat maatregelen bijdragen aan een bredere maatschappelijke meerwaarde en een grotere uitvoerbaarheid.

In de GGA Grenscorridor werkt Waterschap De Dommel als trekker samen met gebiedspartners aan integrale gebiedsuitwerkingen en de ruimtelijke verankering daarvan. In de GGA Bovenlopen Beerze heeft Waterschap De Dommel haar trekkersrol heroverwogen. In 2027 richten we ons op kansrijke maatregelen die aantoonbaar bijdragen aan het realiseren van de waterdoelen. Daarbij zetten we in op uitvoering van waterconserverende maatregelen, het versterken van samenwerking met gebiedspartners en het bepalen van een passende vervolgaanpak voor de deelgebieden waar doelbereik en draagvlak nog onvoldoende zijn geborgd. Deze aanpak continueren we tevens in de overige GGA-gebieden waar het waterschap in participeert.

Binnen de gebiedsgerichte aanpak zijn niet alleen integrale gebiedsprogramma's van belang. Ook kleinere projecten en deelmaatregelen kunnen een cruciale bijdrage leveren aan de gebiedsdoelen. Zij maken het mogelijk om knelpunten weg te nemen, ervaring op te doen, draagvlak te ontwikkelen en noodzakelijke randvoorwaarden te creëren voor een latere grootschalige gebiedsaanpak. Daarmee vormen zij regelmatig een belangrijke tussenstap op weg naar structureel watersysteemherstel.

Resultaat 2027: Met de gebiedsprocessen en de uitvoering van de inrichtingsprojecten in het watersysteem, worden de volgende prestaties in 2027 gerealiseerd:

Project	Resultaat 2027
P034006 BHS Run Schaiksedijk/Stevert	• KRW inrichten waterlopen 5,0 km • KRW vismigratieknelpunten 5 stuks • KRW natte natuurparel 134,3 ha • Natuur Netwerk Brabant 79,2 ha • Maatregelen waterconservering
P034007 Inrichting beekdal Run Heers-Dommel	• KRW inrichten waterlopen 1,6 km • KRW natte natuurparel 4,6 ha • Natuur Netwerk Brabant 9,5 ha
P085604 EVZ Weergraaf	• EVZ 2,3 km
P085605 EVZ Ruijsbossche Waterloop	• EVZ 1,7 km
P089340 Waterconservering Boswachterij De Kempen	• Maatregelen waterconservering
P082701 Stuw Afwateringskanaal Boxtel	• Renovatie van 1 stuw
Renovatie Gemalen Watersysteem	• Renovatie van 1-3 gemalen
P068712 Regionale kering Klotputten	• Regionale kering 1 stuks
GGA Grenscorridor	• 3 uitvoeringsgerichte gebiedsplannen

N.B. In 2027 is een voorstel voor de voortzetting van het EVZ-programma na 2027, inclusief een herijking van de scope van het programma voorbereid.

In voorbereiding zijn nieuwe projecten voor beek- en systeemherstel Poppelsche Leij, Kleine Beerze, Keersop, Raamsloop, Reusel, Boven-Dommel en Sterkselsche Aa. Ook worden waterconserveringsmaatregelen voorbereid in de natuurlijke infiltratiegebieden Brouwersweijer, Witsem, Helvoirts Broek en De Brand-Oost/Hengstven. Hiermee werken we aan het herstel van de waterbalans, het versterken van natte natuur en een klimaatrobuust watersysteem dat beter bestand is tegen perioden van droogte en wateroverlast.

Inzet van middelen: In de beleidsbegroting zijn middelen gereserveerd binnen 3 investeringsportfolio's 'Realiseren inrichtingsdoelen', 'Hoogwaterbescherming' en 'Watersysteem'. In de gereserveerde middelen voor 2027 is, waar mogelijk, rekening gehouden met veelvoorkomende risico's zoals grondbeschikbaarheid en procedures. Dit resulteert in de volgende reserveringen:

- Realiseren inrichtingsdoelen: € 5,4 mln. netto (€ 18,2 mln. uitgaven en € 12,8 mln. inkomsten).
- Hoogwaterbescherming: € 1,8 mln. netto (€ 2,4 mln. uitgaven en € 600k inkomsten).
- Watersysteem: € 12,8 mln. netto (€ 13,4 mln. uitgaven en € 600k inkomsten).
- Vanwege slecht beïnvloedbare onzekerheden aangaande doorlooptijden bij gerechtelijke instanties en het doorlopen van andere procedures (o.a. vergunningen) dient rekening gehouden te worden met een bandbreedte van € 1 mln. meer of minder aan netto kosten.
- Er is in de beleidsbegroting extra capaciteit beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het programma Howabo en er is ingezet op de continuering van de inzet op het herstelprogramma keringen.

3.5 Beheren

We blijven uiteraard het beheer van ons watersysteem uitvoeren. Dit is een kerntaak van het waterschap. We continueren onze aanpak van ongewenste exoten in ons gebied, rekening houdend met de gedragscode. De nieuwe gedragscode vraagt ook dat maaisel niet achterblijft op bemestingsvrije onderhoudspaden. Afvoer en verwerking zijn daardoor noodzakelijk, maar bieden tegelijk kansen voor gecontroleerde compostering, regionale toepassing als bodemverbeteraar en hoogwaardige verwaarding. Het waterschap onderzoekt deze toepassingen en betrekt daarbij logistiek, verspreiding van verontreinigingen en exoten, CO2-effecten en de werking als bodemverbeteraar.

Vanuit de watertransitie werken we richting de toekomst toe naar anders, slimmer en efficiënter beheren. De overgang naar het nieuwe gaat echter geleidelijk. Bovendien maken de nieuwe gedragscode en het aflopen van onderhoudscontracten een herijking van de onderhoudsstrategie noodzakelijk. Voor de toekomst zetten we in op een transformatieve strategie waarin we de intensiviteit van onderhoud kunnen verminderen, door de realisatie van robuuste inrichting en het verkennen van onderhoudsarme/vrije beken - **Taskforce**.

Maatschappelijk effect: Een beheersbaar watersysteem met minder structurele onderhoudsbehoefte en meer eigen regie.

Resultaat 2027:

- De nieuwe onderhoudsstrategie wordt in uitvoering gebracht. Daarbij wordt gestuurd op kwaliteit, regie en het structureel verminderen van onderhoudsintensiteit.
- Er wordt een verkenning naar onderhoudsarme beken opgeleverd, met aandacht voor impact op doelbereik, financiën, haalbaarheid, kansen en risico's.

- In 2027 ligt er een uitvoerbare aanpak voor de afvoer, verwerking en regionale toepassing van maaisel. Daarnaast zijn kansrijke hoogwaardige verwaardingsroutes onderzocht en is inzichtelijk welke voorwaarden nodig zijn voor een stabiele regionale afzetmarkt voor compost.

Inzet van middelen: De financiële impact bedraagt € 3 mln. per jaar nadeel. Extra personele capaciteit voor onderhoud is onderdeel van de personele weerbaarheid.

Droogte-aanpak
De huidige droogte confronteert ons met een ongemakkelijke maar belangrijke realiteit. Ondanks alle kennis, investeringen en maatregelen die de afgelopen jaren zijn getroffen, zagen we in 2026 dat de droogte ons opnieuw verrast en sneller en harder toeslaat dan wenselijk. Deze situatie heeft laten zien dat het bestaande systeem, ondanks de inspanningen die de afgelopen jaren zijn gedaan, (nog) onvoldoende is toegerust op de toekomst die zich aandient. De urgentie van de watertransitie wordt hiermee nogmaals onderschreven. Daarbij biedt deze crisis een kans. Een kans om de komende periode de noodzakelijke omslag te maken van reageren op problemen naar het structureel herstellen van de waterbalans van ons gebied. Doel is maximale waterconservering in winter en voorjaar om herhaling van de droogte in 2027 te voorkomen.

Keuze: In de winter 2026/2027 worden de eerste stappen hiervoor gezet door:
- De aanscherping van “hoog stuwen, tenzij”; de uitzondering ("tenzij") alleen nog toepassen ter voorkoming van wateroverlast en niet meer voor teeltoptimalisatie. Hiervoor is strategische communicatie richting potentiële overlastgebieden nodig.
- Maximale waterconservering op de hoge gronden (integratie in ‘Actieve aanpak en omvorming van het beheer op ruggen en flanken’ zoals hierna opgenomen).
- Onderzoek om waterbergingsgebieden ook te gebruiken voor droogtebestrijding.

Dit betekent ook dat we in 2027 bewust kiezen voor (middel)lange termijn oplossingen en ons niet laten afleiden door onderzoeken, beleidsontwikkeling en projecten gericht op het mitigeren van effecten op de korte termijn.

3.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief
Naast de going concern ligt in 2027 de nadruk op het verder uitvoeren van de gekozen transformatieve koers. Deze koers is ingezet, omdat een andere aanpak de komende jaren nodig is om onze doelen te bereiken. De volgende onderwerpen laten zien waar de belangrijkste accenten voor het komende jaar liggen. Voor deze thema’s lichten wij de aanpak toe en maken wij inzichtelijk welk maatschappelijk effect wordt nagestreefd, welke resultaten in 2027 worden gerealiseerd en welke middelen daarvoor worden ingezet. Hierdoor wordt de samenhang tussen maatschappelijke opgaven, beoogde resultaten en inzet van middelen beter zichtbaar.

Actieve aanpak en omvorming van het beheer op ruggen en flanken.
Met WBP5 en de Nota Handelingsperspectieven Watertransitie is de beweging ingezet van water afvoeren naar water vasthouden en van afzonderlijke maatregelen naar herstel van het gehele watersysteem. De volgende transformatieve stap is dat ruggen en flanken niet langer afzonderlijk of projectmatig worden benaderd, maar als samenhangend onderdeel van het watersysteem. De aanpak richt zich op integraal systeemherstel en verbindt beleid, beheer, programmering en uitvoering.

In 2027 benutten we de ervaringen uit twee pilotgebieden om toe te werken naar één tactische en programmatische aanpak voor ruggen en flanken binnen het gehele beheergebied. Daarbij werken we toe naar een samenhangend maatregelenpakket, waarmee per gebied de meest effectieve combinatie van maatregelen kan worden ingezet.

Deze aanpak maakt zichtbaar wat de watertransitie in de komende jaren vraagt van het bestuur, de organisatie en onze gebiedspartners.

Binnen de programmatische uitwerking van de aanpak van ruggen en flanken vormen ook kleinere maatregelen een belangrijk onderdeel van het maatregelenpakket. Zo wordt onder meer ingezet op het herstel en de aanleg van wijers op de hogere ruggen. Deze karakteristieke landschapselementen dragen bij aan het langer vasthouden van water, versterken de sponswerking van het watersysteem en ondersteunen daarmee het stapsgewijs realiseren van robuust systeemherstel.

Maatschappelijk effect: Een hersteld watersysteem met klimaatrobuuste inrichting waarin meer water wordt vastgehouden en geïnfiltreerd en een klimaatrobuust gebruik door inzet op de landbouwtransitie. Hierdoor wordt de grondwatervoorraad aangevuld en wordt de afvoer van water vanaf de ruggen via de flanken naar de beekdalen zo veel mogelijk beperkt en past de landbouw beter bij de gewenste watersituatie.

Resultaat 2027:

- Voor de aanpak van ruggen en flanken is een tactisch plan met een roadmap op hoofdlijnen richting 2050 uitgewerkt en programmatisch verankerd in de organisatie. Het tactisch plan maakt zichtbaar wat de watertransitie in de komende jaren vraagt van het bestuur, de organisatie en gebiedspartners en ondersteunt het monitoren en bijsturen van de voortgang.
- In twee pilotgebieden is aantoonbaar gestart met het opdoen en toepassen van kennis over systeemherstel op ruggen en flanken. De ervaringen uit deze pilots worden benut om de aanpak verder te ontwikkelen, inzicht te krijgen in wat werkt, wat haalbaar is en wat op draagvlak van gebiedspartners kan rekenen.
- Daarnaast is een aanpak uitgewerkt waarmee kennis en ervaringen uit pilots en leertrajecten actief worden gedeeld en waar mogelijk worden toegepast in lopende en geplande uitvoeringsprojecten en in het beheer.
- Waterschap De Dommel neemt deel aan en initieert innovatieve projecten gericht op klimaatbestendige landbouwsystemen op zandgronden. Opgedane kennis en ervaringen worden actief gedeeld met de sector en benut voor de verdere ontwikkeling van de landbouwtransitie.
- We stimuleren waterslim beregenen, circulair watergebruik en de toepassing van transitiegewassen voor droge en natte gronden.

Inzet van middelen: In de begroting zijn middelen opgenomen om deze aanpak in 2027 verder vorm te geven (circa € 250k). Vanwege het transformatieve karakter en het lerend vermogen dat hiervan uitgaat wordt de capaciteit gevonden in de huidige formatie. Er is nadrukkelijk geschoven van capaciteit en middelen van het team klimaatrobuust en het team Bovenlopen Beerze (waar we de trekkende rol in de gebiedsgerichte aanpak afbouwen) naar deze aanpak. We denken met deze verschuiving meer impact te kunnen maken. - **Taskforce**

Actieve grondstrategie
Grond is vaak een voorwaarde om beekherstel, waterberging, infiltratie en andere maatregelen voor watersysteemherstel daadwerkelijk uit te voeren. Daarom zetten we, in het verlengde van 2026, ook in 2027 breed in op het beschikbare grondinstrumentarium. Dit bestaat onder meer uit strategische grondverwerving, herwaardering van agrarische percelen, aangepaste pachtvoorwaarden, kavelruil en waar passend wettelijke instrumenten als schadeloosstelling, gedoogplicht of onteigening. In 2027 worden deze instrumenten gericht toegepast om grond beschikbaar te krijgen voor geprioriteerde uitvoeringsprojecten en om duurzaam grondgebruik te stimuleren.

Maatschappelijk effect: Grond en gebruiksrechten komen doelgerichter beschikbaar voor maatregelen die bijdragen aan het herstel van het watersysteem. Herwaardering draagt daarnaast bij aan de landbouwtransitie met extensiever agrarisch grondgebruik en biedt perspectief aan koplopers en agrarische bedrijven die hun grondgebruik willen extensiveren.

Resultaat 2027:

- De herwaarderingsregeling wordt ingezet met als streven jaarlijks voor een bedrag van 6 mln. te herwaarderen. N.B. De verdere toepassing is afhankelijk van het staatsteunoordeel van de Europese Commissie en de interesse bij grondeigenaren om op vrijwillige basis van dit nieuwe instrument gebruik te maken.
- Voor projecten waar grondbeschikbaarheid de voortgang belemmert, wordt in 2027 standaard een grondstrategie uitgewerkt.

Inzet van middelen: Voor de herwaarderingsregeling is binnen de financiële kaders € 3 mln. beschikbaar. Samen met de beoogde cofinanciering door de provincie is naar verwachting circa € 6 mln. beschikbaar voor de uitvoering van de regeling. Vanwege de grote onzekerheid rondom besluitvorming Europese Commissie en de aanspraken van derden wordt een bandbreedte gehanteerd van circa € 5 mln. (minder uitgaven, aandeel WDD 50% daarvan) en € 4 mln. (meer uitgaven aandeel WDD 50% daarvan). Kosten voor grondverwerving en volledige schadeloosstelling worden geraamd binnen de betreffende projecten. De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en middelen vanuit Grondzaken, Strategie, Realisatie Watersysteem en Juridische Zaken. Indien nodig kan per project externe expertise worden ingezet.

Keuze: Verkennen van een transitiefonds

Niet iedere inwoner of ondernemer kan noodzakelijke maatregelen voor klimaatbestendigheid zelf voorfinancieren. Een transitiefonds (op afstand, zijnde een aparte entiteit) kan mogelijk helpen, maar vraagt eerst duidelijkheid over meerwaarde, publiek-private samenwerking, leningen, beheer en terugbetaling. De hiervoor in 2026 gestarte verkenning vormt de basis voor het vervolg in 2027. Op basis van de uitkomsten wordt bepaald of een fonds daadwerkelijk toegevoegde waarde heeft en welke rol het waterschap daarin kan en wil vervullen.

Maatschappelijk effect: Waar haalbaar ontstaat meer handelingsruimte voor inwoners en bedrijven om tijdig in de watertransitie te investeren

Resultaat 2027: In 2027 ligt er een onderbouwde conclusie over de haalbaarheid, meerwaarde en mogelijke inrichting van een watertransitiefonds, inclusief de benodigde vervolgstappen.

Inzet van middelen: De inzet in 2027 is gericht op de verdere verkenning van de haalbaarheid, meerwaarde en mogelijke inrichting van een watertransitiefonds, inclusief inzicht in de mogelijke rollen van het waterschap, publieke en private partners en de benodigde vervolgstappen. Hiervoor is aanvullend formatie beschikbaar gevraagd in de VJN2026-2031 (0,5 FTE). En er is budget gereserveerd van circa € 50.000. De capaciteit en middelen kunnen ook ingezet worden ten behoeve van de doelen op ‘(in)directe lozingen’. Daarmee is dit mogelijk ook één van de ombuigingsvoorstellen om de mensen en middelen op een andere manier in te zetten.

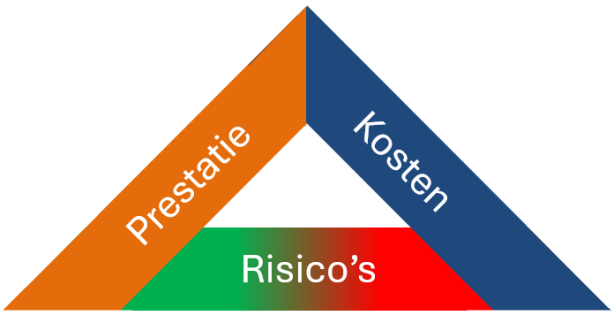
4. Waterketen van de toekomst

De waterketen ontwikkelt zich van transporteren en zuiveren naar een keten die actief bijdraagt aan schoon en voldoende water. Omdat waterketen en watersysteem onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, werken we vanuit één samenhangende benadering. Daarbij worden waterkwaliteit, waterkwantiteit, hergebruik, bronaanpak en instandhouding in onderlinge samenhang beschouwd. In 2027 geven we deze ontwikkeling tot de waterketen van de toekomst verder vorm door gerichte beleidsontwikkeling, praktijkgerichte pilots en programmatische sturing langs verschillende strategische doellijnen.

De waterketen ontwikkelt zich langs zeven strategische doellijnen: schoon water, voldoende water, instandhouding, wet- en regelgeving, circulariteit, energieneutraal en klimaatneutraal. Niet alle doellijnen vragen in 2027 om een afzonderlijke transformatieve uitwerking binnen dit hoofdstuk. In 2027 wordt, in het verlengde van de afgelopen jaren, onverminderd ingezet op de zuiveringstaak en alle aspecten die daarvoor nodig zijn. Een aantal belangrijke onderwerpen om een blijvend stabiel werkende waterketen te houden, zijn de grote onderhoudsopgave van de RWZI's als het transportstelsel in relatie tot assetmanagement. Daarnaast vraagt ook de aanpak rondom overstorten blijven aandacht. Daarnaast moet er ook geanticipeerd worden op de toename van medicijnresten en nieuwe stoffen. Op diverse dossiers vindt strategiebepaling plaats. Daarnaast wordt gewerkt aan innovatie en kennis- en productontwikkeling, zoals de 0-lijn afvalwatertransport.

4.1 Assetmanagement

Binnen de waterketen is in 2026 het werken volgens assetmanagement verder geprofessionaliseerd. Dit heeft zich ontwikkeld tot een strategische sturingsmethodiek die bijdraagt aan een slagvaardige en wendbare organisatie. Waterschap De Dommel beheert immers veel verschillende kapitaalgoederen (assets) die van waarde zijn voor de organisatie en nodig zijn voor de uitvoering van de wettelijke taken. Door één integraal beeld te creëren ontstaat meer inzicht in de onderlinge effecten van projecten op het behalen van doelstellingen en in de middelen en capaciteit die nodig zijn om deze doelstellingen te realiseren. Assetmanagement ondersteunt daarmee een beheerste afweging tussen prestaties, risico's en kosten. In 2027 geven we hier vervolg aan. Er wordt daarnaast ook gekeken naar alternatieven voor 1 op 1 vervanging, door vanuit de transformatieve aanpak een strategie te ontwikkelen vanuit het geheel van watersysteem, waterketen en de (ontwikkeling van de) omgeving. Dit onderwerp is nader toegelicht onder hoofdstuk 5 Bestuur en Bedrijfsvoering.

4.2 Grote investeringsopgave

Er is voor zowel de RWZI's als het transportstelsel een grote onderhoudsopgave. In heel de westerse wereld zien we dit omdat de grote en complexe infrastructuur steeds meer aan het eind van zijn levensduur komt. Voor veel objecten is het bepalen van toestand en restlevensduur geen eenvoudige taak of niet goed mogelijk. Dit leidt tot toenemend risico op onvolledig functioneren, onvolledige beschikbaarheid of zelfs falen van de waterketen.

Voor Nederland is de onderhoudsopgave groter dan de huidige budgetten en dan de markt en opdrachtgevers aan kunnen (RWS). Er lopen daarvoor veel projecten die veel van de organisatie vragen. Projecten zijn vaak trager en complexer vanwege toenemende regelgeving – denk aan vertraging door omgevings- en vergunningsissues en netcongestie kan tot vertraging leiden dan wel tot extra inspanningen voor doelbereik. Door toenemende eisen en complexiteit van opgaven en installaties vraagt ook het reguliere beheer en onderhoud steeds meer. Wat we kunnen leveren, staat daarmee onder druk.

Resultaat 2027: De volgende projecten worden naar verwachting in 2027 opgeleverd.

Project
P087201 Wijziging bandindikker St.Oedenrode
P091101 Verbeterinvesteringen CAMBI installatie
P072901 Renovatie RG Nijnsel
P075901 Renovatie RG Ladonk
P069321 LTAP voorbezinktanks
P077203 Groot onderhoud VBT 2
P092801 Vooronderzoek onderhoud Riool Zuid L42+43+45
P092901 Vooronderzoek onderhoud Leidingen 8,9,10en15
P072701 Renovatie RWZI Haaren
P085501 Nieuwe stoffen Hapert

Inzet van middelen: In de begroting zijn middelen gereserveerd voor het de waterketen bestaande uit de portfolio's Algemeen, Boxtel en omgeving, Eindhoven, Tilburg, transportsystemen en gemalen. In de gereserveerde middelen voor 2027 is, waar mogelijk, rekening gehouden met veelvoorkomende risico's zoals vergunningsprocedures en aanbestedingsrisico's. Dit resulteert in een verwacht nettoresultaat van € 51,5 mln. in 2027. Vanwege slecht beïnvloedbare onzekerheden aangaande marktontwikkelingen en het doorlopen van procedures (o.a. vergunningen) dient rekening gehouden te worden met een bandbreedte van € 1 mln. (minder uitgaven) en € 10 mln. (meer uitgaven) aan netto kosten.

4.3 Medicijnresten en nieuwe stoffen

Door vergijzing en toenemend medicijngebruik komen er steeds meer medicijnresten in het oppervlaktewater terecht. Het oppervlaktewater wordt daarnaast ook belast met organische microverontreinigingen. De ambitie is vastgelegd om samen met de partners in de Schone Maaswaterketen te komen tot een reductie van deze stoffen in plaats van een verdere toename. De aanpak combineert aanvullende zuivering met bronaanpak en samenwerking binnen de Schone Maaswaterketen.

Maatschappelijk effect: Minder medicijnresten en beter inzicht in bronnen en verspreiding van milieuvreemde stoffen.

Resultaat 2027:

- In 2027 worden de prestaties van de extra zuiveringstap in Hapert nauwgezet gemonitord om vast te stellen of de installatie voldoet aan de afgesproken prestaties.
- Tegelijkertijd wordt het ontwerp van de vierde zuiveringsstap in Tilburg verder uitgewerkt en worden nulmetingen, bronanalyses en onderzoek naar verspreidingsroutes benut om onderbouwde keuzes te maken voor vervolgstappen in Tilburg en Eindhoven.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

4.4 Overstorten

Ook de aanpak rondom overstorten behoort tot de reguliere werkzaamheden binnen de waterketen. Waterschap De Dommel werkt al jarenlang samen met gemeenten binnen de Kallisto-aanpak om de effecten hiervan op de waterkwaliteit te beperken. Uit analyses blijkt dat overstorten momenteel geen belemmering vormen voor het behalen van de KRW-doelen. Daarom zetten we in 2027 de bestaande aanpak voort, waarbij meten, modelleren, maatregelen nemen en monitoren centraal staan. Dit betekent geen uitbreiding van de aanpak die eerder was voorzien. Hiermee besparen we zowel capaciteit als middelen die ingezet kunnen worden op de transformatieopgave ‘grip op (in)directe lozingen’ – **Taskforce**.

Maatschappelijk effect: Een afvalwaterketen die het behalen van de KRW-doelen ondersteunt en waarbij de invloed van overstorten op de waterkwaliteit verder wordt beperkt.

Resultaat 2027:

- De meest urgente overstortknelpunten uit de Kallisto-aanpak die van invloed zijn op de KRW-doelen zijn aangepakt.
- De belangrijkste maatregelen voor de regio Eindhoven, waaronder de Dommelbeluchting bij de RWZI, zijn gerealiseerd of verder uitgevoerd.
- De beoordeling van overstortlocaties op overige wateren is geactualiseerd en waar nodig zijn vervolgafspraken met gemeenten gemaakt.
- Het meetnet voor overstorten en hemelwaterstelsels is verder uitgebreid om beter inzicht te krijgen in het functioneren van deze systemen.
- De gevolgen van de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater voor overstorten en emissies naar oppervlaktewater zijn samen met gemeenten verder in beeld gebracht.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

4.5 Nul-lijn Afvalwatertransport - **Taskforce**

De woningbouwopgave en economische groei leiden tot extra afvalwaterstromen richting het riool- en zuiveringssysteem. Binnen de strategiestudie voor het zuiveringscluster Eindhoven is daarom het concept van een nul-lijn voor afvalwater geïntroduceerd als richtinggevend principe voor toekomstige systeemontwikkeling. Daarbij wordt onderzocht of groei van afvalwaterstromen kan worden opgevangen door afkoppeling, waterbesparing en decentrale oplossingen, in plaats van door uitbreiding van transport- en zuiveringscapaciteit. De uitwerking van dit principe maakt onderdeel uit van de Waterketen van de Toekomst en wordt in de komende jaren verder onderzocht en beoordeeld.

Maatschappelijk effect: Een toekomstbestendige afvalwaterketen waarin de groei van afvalwaterstromen zo veel mogelijk wordt opgevangen door waterbesparing, afkoppeling en decentrale oplossingen. Hierdoor kan uitbreiding van transport- en zuiveringscapaciteit worden beperkt en ontstaat een aanzienlijk besparingspotentieel.

Resultaat 2027:

- De governance-dialoog met de clustergemeenten en Brabant Water is gestart. Met deze dialoog onderzoeken we onder andere hoe gemeenten hiertegen aankijken en in hoeverre zij willen meedenken over de verdere uitwerking.
- Er zijn afspraken uitgewerkt over rollen, verantwoordelijkheden, verwachte resultaten, het benodigde afkoppeltempo en een mogelijk terugvalscenario.
- Een MKBA en juridische verkenning zijn uitgevoerd.
- Werkafspraken voor de toepassing van de nul-lijn zijn uitgewerkt voor grote ontwikkellocaties binnen het cluster Eindhoven.

- De nul-lijn is als gezamenlijke ambitie met een bijbehorend afsprakenkader opgenomen in het concept-WBP6.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. Eventuele aanvullende bestuurlijke keuzes worden in 2027 nader uitgewerkt via de programmeertafel.

4.6 Vastgestelde koers 2027-2032; Transformatief

Transformatieve aanpak: Systeemverandering Waterketen via drie sporen
De waterketen staat onder toenemende druk door klimaatverandering, strengere waterkwaliteitseisen (Kaderrichtlijn Water, Richtlijn Stedelijk Afvalwater) en de noodzaak tot verduurzaming. De Dommel heeft binnen het transformatieve scenario gekozen voor een systeemverandering: een fundamenteel andere manier van omgaan met water in bebouwd gebied. Dat gebeurt langs meerdere sporen:

- Doorvertaling Visie Schoon Water met nieuwe leidende principes.
- Transitie-aanpak Zandleij.
- Verwaarding afvalwater, decentraal zuiveren, hergebruik effluent en pilots.

<u>Doorvertaling Visie Schoon Water met nieuwe leidende principes</u>
Met de vaststelling van de Visie Schoon en Gezond Water is een nieuwe richting gekozen voor de aanpak van waterkwaliteit. In 2027 wordt deze visie verder geconcretiseerd voor de waterketen. Daarbij worden de bestaande handelingsperspectieven voor de watertransitie en de bouwstenen uit Wat Water Wil uitgebreid met waterketenbouwstenen, zoals hergebruik van effluent, hemelwater, grijswater en zwartwater. De uitwerking wordt in eerste instantie op beperkte schaal opgepakt via pilots en beleidsontwikkeling. Daarmee wordt invulling gegeven aan een meer samenhangende benadering van waterkwaliteit en waterkwantiteit en wordt de verbinding tussen waterketen en watersysteem versterkt.

Maatschappelijk effect: Een optimale “samenwerking” tussen waterketen en watersysteem, waardoor waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid in samenhang worden benaderd.

Resultaat 2027:

- Een vastgestelde, bruikbare set handelingsperspectieven en bouwstenen die integraal waterkwaliteit en waterkwantiteit verbindt.
- De gevolgen voor de rolverdeling tussen waterschap en gemeenten in de waterketen zijn verkend en besproken met betrokken partners.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de bestaande capaciteit en financiële kaders.

<u>Transitie-aanpak Zandleij</u>
De Zandleij is een van de eerste gebieden waar de principes van de watertransitie integraal in de praktijk worden gebracht. De waterkwaliteit en ecologie staan al langere tijd onder druk en vragen om een bredere aanpak dan alleen technische maatregelen. Daarom combineren we fysieke maatregelen, innovatie, bronaanpak, participatie en gedragsverandering in één gebiedsgerichte aanpak. De Zandleij fungeert daarbij als leeromgeving voor de transformatie. Niet alleen de maatregelen zelf staan centraal, maar ook de vraag hoe complexe waterkwaliteitsopgaven effectiever kunnen worden aangepakt.

Maatschappelijk effect: Een schonere en ecologisch gezondere Zandleij, met meer biodiversiteit en een betere waterkwaliteit. Daarnaast levert de aanpak kennis en ervaring op die bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de watertransitie binnen het Dommelgebied.

Resultaat 2027:

- In 2027 worden innovatieve maatregelen, onderzoeken en participatieactiviteiten voortgezet en leveren deze nieuwe inzichten op voor thema's als bronaanpak, PFAS, effluenthergebruik, waterharmonica en aanvullende zuivering.
- De samenwerking met inwoners, bedrijven, kennispartners en overheden is verder versterkt, onder andere via een publiekscampagne, participatie, communicatie en citizen science.
- De opgedane kennis en ervaringen zijn beschikbaar gemaakt voor toepassing in vergelijkbare waterkwaliteitsopgaven binnen het beheergebied.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de bestaande capaciteit en financiële kaders.

<u>Verwaarding afvalwater, decentraal zuiveren, hergebruik effluent en pilots</u>
We beschouwen afvalwater als grondstof waarbij verwaardig ervan belangrijk onderdeel is om de opgave voor circulariteit te bereiken. Daarvoor (voeren we een innovatieagenda uit en) werken we samen binnen de landelijke Energie- en GrondstoffenFabriek (EFGF) en AquaMinerals, bijvoorbeeld aan de productie van natuurlijk afbreekbare kunststofvervangers. Decentrale zuiveringsconcepten worden een steeds belangrijker onderdeel van de Waterketen van de Toekomst. In een regio met structurele waterschaarste biedt hergebruik van effluent kansen voor natuurherstel, grondwateraanvulling en gebruik als proces- of gebruikswater.

Het doel is om via een pilot of demonstratieproject ervaring op te doen met de juridische, financieel-economische, organisatorische, technologische en waterkwaliteitsaspecten van effluenthergebruik. In 2027 wordt deze mogelijkheid verder uitgewerkt met regiopartners, waarbij onder meer wordt gekeken naar draagvlak, kosten en risico’s voor het grondwater en de omgeving. De uitkomsten dienen als basis voor besluitvorming over verdere uitwerking en uitvoering. Daarnaast wordt samen met Waterschap Aa en Maas en Brabantse Delta gewerkt aan een gezamenlijke propositie voor grootschalig effluenthergebruik als bijdrage aan droogtebestrijding, grondwateraanvulling en een robuuster watersysteem
Daarnaast kan lokale zuivering en hergebruik van grijswater bijdragen aan een meer circulaire waterketen. Het waterschap werkt daarbij samen met gemeenten, ontwikkelaars, de provincie, de Waterbank en andere gebiedspartners. In 2027 ligt de nadruk op het opdoen van praktijkervaring met decentrale oplossingen en het verder ontwikkelen van kansrijke toepassingen voor hergebruik en verwaarding van afvalwater.

Vanuit Waterschap De Dommel werken we binnen de Circulaire Watercoalitie Brabant aan circulaire wateroplossingen. In de periode 2027–2029 benutten we evenementen, sport en recreatie als maatschappelijk podium en proeftuin voor drinkwaterbesparing, decentrale zuivering en waterhergebruik. Zo bereiken we bezoekers, deelnemers en andere betrokkenen en vergroten we het waterbewustzijn, met aandacht voor waterkwaliteit en concrete handelingsperspectieven. We delen daarbij kennis over techniek, waterkwaliteit, vergunningverlening, beheer en verantwoordelijkheden. De pilots geven inzicht in de haalbaarheid van circulaire wateroplossingen en in de voorwaarden voor verantwoorde opschaling in Brabant.

Maatschappelijk effect:

- Verhoging van de grondwaterstand door alternatief (circulair) water aan te bieden met hergebruik van effluent.
- Bijdragen aan een circulaire samenleving.

Resultaat 2027:

- Er is praktijkervaring opgedaan met decentrale zuivering en hergebruik van grijswater, waardoor beter inzicht bestaat in de technische prestaties, robuustheid, gezondheidsaspecten, governance en toepasbaarheid van deze concepten.
- Het grijswatersysteem Koningswei en een tweede pilot leveren inzicht op in de mogelijkheden van decentrale waterconcepten binnen nieuwe gebiedsontwikkelingen.
- Er ligt een uitvoeringsgereed demonstratieproject met een onderbouwd ontwerp voor de realisatie van een pilot of demonstratieproject voor effluenthergebruik in Hapert of Tilburg, zodat mogelijk al in Q4 2027 met de uitvoering kan worden gestart.
- De mogelijkheden voor effluenthergebruik zijn samen met regiopartners verder uitgewerkt, inclusief aandacht voor draagvlak, kosten en risico's voor grondwater en omgeving.
- Samen met Waterschap Aa en Maas en Brabantse Delta is gewerkt aan een gezamenlijke propositie voor grootschalig effluenthergebruik als bijdrage aan droogtebestrijding en grondwateraanvulling.
- Voor hergebruik van een industriële restlozing is, samen met betrokken overheden en partners, duidelijkheid ontstaan over de juridische, vergunningtechnische en bestuurlijke randvoorwaarden voor verdere uitwerking.
- Er is meer inzicht verkregen in de mogelijkheden om gezuiverd afvalwater binnen een gebied opnieuw te benutten voor waterbeschikbaarheid en circulair watergebruik.
- Het pilotonderzoek naar de productie van vetzuren uit zuiveringsslib is uitgevoerd en levert inzicht op in de mogelijkheden voor verdere verwaarding van afvalwater en zuiveringsslib.
- De vervolgstappen richting grootschaliger toepassing van natuurlijk afbreekbare kunststofvervangers uit afvalwater en zuiveringsslib zijn in beeld gebracht en voorvloeiend uit het onderzoek wordt een investeringsvoorstel voor een full-scale-installatie vanuit de PHARIO-Waterschappen voorgelegd.
- Binnen de Circulaire Watercoalitie Brabant zijn de eerste stappen gezet om evenementen, sport en recreatie in te zetten als maatschappelijk podium en proeftuin voor circulair watergebruik. De opgedane inzichten vormen de basis voor de verdere ontwikkeling en verantwoorde opschaling van circulaire wateroplossingen in Brabant en dragen bij aan het vergroten van het waterbewustzijn.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

<u>NIEUW: Transitietraject Schone en Gezonde Dommel</u>
De waterkwaliteit in de Boven-Dommel staat onder druk door een samenloop van factoren, waaronder de waterketen, directe en indirecte lozingen, grensoverschrijdende belasting vanuit Vlaanderen en de werking van het watersysteem. De opgave kan daardoor niet worden teruggebracht tot één oorzaak, één maatregel of één verantwoordelijke.
In 2027 starten we daarom de Transitie Schone en Gezonde Dommel vanuit de Boven-Dommel. De aanpak is transformatief omdat niet een vooraf gekozen oplossing centraal staat, maar het gezamenlijk begrijpen van de opgave. Onderzoek, monitoring, bronopsporing, vergunningverlening, gebiedskennis en signalen uit de omgeving worden samengebracht tot één gedeeld feitenbeeld.

Daarbij bouwen we voort op de ervaringen uit de Transitie-aanpak Zandleij. De Boven-Dommel vormt de volgende stap: niet opnieuw een pilot, maar het toepassen en opschalen van een werkwijze waarin onderzoek, participatie, bronaanpak en uitvoering vanaf het begin met elkaar zijn verbonden. Op basis van het gedeelde feitenbeeld bepalen we welke inzet het meeste perspectief biedt voor bronaanpak, waterketen, watersysteem en grensoverschrijdende samenwerking.

De aanpak levert daarmee niet alleen een bijdrage aan een schonere en gezondere Boven-Dommel, maar laat ook zien hoe complexe waterkwaliteitsopgaven integraal kunnen worden aangepakt. Daarmee wordt de Boven-Dommel een zichtbaar voorbeeld van de transformatieve koers in de praktijk.

Maatschappelijk effect: Een schonere en ecologisch gezondere Boven-Dommel, gebaseerd op een gedeeld en onderbouwd inzicht in de oorzaken van de waterkwaliteitsproblemen. Door onderzoek, gebiedskennis en samenwerking te verbinden ontstaat meer focus, transparantie en draagvlak voor effectieve maatregelen.

Resultaat 2027:
- De Transitie Schone en Gezonde Dommel is in de Boven-Dommel gestart met een gezamenlijke procesaanpak waarin onderzoek, monitoring, participatie en uitvoering met elkaar zijn verbonden.
- Beschikbare kennis over waterkwaliteit, lozingen, grensoverschrijdende belasting, waterketen en watersysteemwerking is samengebracht in een gedeeld feitenbeeld.
- Inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden zijn betrokken bij het duiden van de opgave en het ontwikkelen van handelingsperspectieven.
- Op basis van het feitenbeeld is een eerste geprioriteerde uitvoeringsagenda opgesteld voor bronaanpak, waterketen, watersysteem en grensoverschrijdende samenwerking.

Inzet van middelen: De inzet bestaat uit interne capaciteit voor waterkwaliteit, waterketen, watersysteem, vergunningverlening, toezicht en handhaving, communicatie, participatie en strategisch omgevingsmanagement. Een deel wordt deze capaciteit gevonden door het verschuiven van capaciteit van minder impactvolle gebiedsprocessen naar deze aanpak - **Taskforce**. Daarnaast zijn middelen nodig voor onderzoek, monitoring, data-analyse en procesbegeleiding. Binnen de exploitatie zijn middelen gereserveerd om het transitietraject een start te geven. Waar mogelijk wordt aangesloten bij bestaande onderzoeken, programma's en samenwerkingen rond de Dommel, de Zandleij, lozingen en grensoverschrijdende waterkwaliteit.

Transformatieve aanpak lozingen - Waterkwaliteit
De waterkwaliteitsdoelen uit de KRW (2027) worden in een groot deel van het beheergebied van De Dommel niet gehaald. Een belangrijke oorzaak ligt buiten de eigen RWZIi's: industriële lozingen, grensoverschrijdende verontreiniging vanuit Vlaanderen en overstorten uit het rioolstelsel bij hevige neerslag. De aanpak lozingen volgt twee sporen:

<u>Bronaanpak industrie/Vlaanderen – zie ook Transitietraject Schone en Gezonde Dommel</u>
De waterkwaliteit in het Dommelgebied wordt mede beïnvloed door industriële lozingen en verontreinigingen die vanuit Vlaanderen het beheergebied binnenstromen. Waar de inzet de afgelopen jaren vooral was gericht op samenwerking en beïnvloeding, zetten we in 2027 een volgende stap naar een meer actieve en structurele aanpak. We bouwen de samenwerking met Vlaamse partners, het ministerie van I&W, de Provincie Noord-Brabant, gemeenten en omgevingsdiensten verder uit en verankeren deze structureel. Tegelijk werken we het plan van aanpak voor de Nete/Vaartloop uit op basis van de pilot met grensoverschrijdende factsheets en zetten we de inzet rond het dossier Nyrstar voort, inclusief de lopende juridische procedures en bestuurlijke afstemming. Daarnaast benutten we nieuwe kennis en data uit grensoverschrijdende samenwerkingen om de invloed van vervuilingsbronnen beter in beeld te brengen en gerichter maatregelen te kunnen nemen. Zo sturen we niet alleen op de gevolgen, maar nadrukkelijker op de oorzaken van waterkwaliteitsproblemen.

Maatschappelijk effect: Een betere waterkwaliteit door vervuiling eerder en dichter bij de bron aan te pakken, zowel binnen als buiten het eigen beheergebied.

Resultaat 2027:

- Voor de Nete/Vaartloop is een bestuurlijk afgestemd plan van aanpak beschikbaar, waarmee richting wordt gegeven aan de verdere aanpak van de grensoverschrijdende waterkwaliteitsopgave.
- De inzet op het dossier Nyrstar wordt voortgezet via juridische en bestuurlijke vervolgacties.
- De Dommel beschikt over een sterker bestuurlijk en inhoudelijk uitgangspunt voor de aanpak van waterkwaliteitsproblemen die hun oorsprong buiten het beheergebied hebben.

Inzet van middelen: De inzet bestaat uit de structurele capaciteit die in 2026 voor het Vlaanderen-dossier is toegevoegd, aangevuld met expertise vanuit waterkwaliteit, vergunningverlening, handhaving, juridische zaken en strategisch omgevingsmanagement. Daarnaast worden middelen ingezet voor juridische ondersteuning, onderzoeken, data-analyse, kennisontwikkeling en gezamenlijke projecten met partners.

Indirecte lozingen

Bedrijven die lozen op het gemeentelijk rioolstelsel vallen formeel onder de bevoegdheid van gemeenten. De effecten van deze lozingen komen echter uiteindelijk terecht in het afvalwater, de zuiveringen en het watersysteem van Waterschap De Dommel. Om meer grip te krijgen op de hoeveelheid en samenstelling van het influent van onze zuiveringen, wordt ingezet op nauwere samenwerking met gemeenten, bedrijven en omgevingsdiensten. Daarbij richten we ons op het verminderen van milieuvreemde stoffen in het afvalwater, het terugdringen van onnodige afvoer van schoon water naar de rioolwaterzuivering en het versterken van bewustwording en gedragsverandering bij bedrijven en huishoudens. Hierbij werken we samen met de waterschappen en drinkwaterbedrijven in het Maasstroomgebied, Rijkswaterstaat, I&W en RIWA Maas in het samenwerkingsverband Schone Maaswaterketen (SMWK).

Maatschappelijk effect: Een betere waterkwaliteit door minder ongewenste stoffen in het afvalwater en meer grip op de belasting van het afvalwatersysteem. Hierdoor verbeteren de mogelijkheden om waterkwaliteitsdoelen te realiseren.

Resultaat 2027

- Met de meest significante bedrijven zijn gesprekken gevoerd over hun indirecte lozingen en mogelijke maatregelen om de belasting van het afvalwatersysteem te verminderen.
- Samen met gemeenten zijn afspraken en werkwijzen verder ontwikkeld om meer grip te krijgen op de hoeveelheid en samenstelling van het influent van de rioolwaterzuiveringen.
- Maatregelen voor het verminderen van milieuvreemde stoffen in het afvalwater zijn verder uitgewerkt.
- Er is ervaring opgedaan met bewustwording en gedragsverandering bij huishoudens en bedrijven als onderdeel van de aanpak van indirecte lozingen.

Inzet van middelen

De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

5. Bestuur en Bedrijfsvoering

Bestuur en bedrijfsvoering zorgen ervoor dat Waterschap De Dommel koersvast, slagvaardig, wendbaar en zichtbaar kan werken aan de waterdoelen. Daarbij sturen we op de door het bestuur vastgestelde doelen en resultaten, handelen we oplossingsgericht en wegen we impact, tijd en middelen bewust af. Als lerende organisatie delen we resultaten, leren we van ervaringen en werken we binnen en buiten de organisatie samen aan onze strategische opgaven.

De voorgaande hoofdstukken beschrijven de inhoudelijke opgaven van de watertransitie en de maatschappelijke effecten die daarmee worden beoogd. Dit hoofdstuk richt zich op de ontwikkeling van bestuur en organisatie die nodig is om deze opgaven te realiseren. Beide zijn onderdeel van het waardecreatiemodel van Waterschap De Dommel, waarbij een getransformeerde organisatie randvoorwaardelijk is voor de watertransitie.

In 2027 ligt de nadruk op bestuurlijke continuïteit, basis op orde, weerbaarheid van de organisatie, informatievoorziening en digitale transformatie, duurzame bedrijfsvoering en strategische communicatie. Anders dan in de hoofdstukken over watersysteem en waterketen wordt daarom niet per onderwerp een afzonderlijk maatschappelijk effect beschreven. Per onderwerp worden het doel, de resultaten voor 2027 en, waar relevant, de inzet van middelen toegelicht.

5.1 Bestuurlijke continuïteit

In maart 2027 vinden de waterschapsverkiezingen plaats. Daarmee eindigt de huidige bestuursperiode en start een nieuwe bestuursperiode met een nieuw algemeen en dagelijks bestuur. Het waterschap heeft samen met gemeenten en de Kiesraad een rol in de organisatie van de verkiezingen en draagt zorg voor het kunnen vaststellen van een rechtmatige verkiezingsuitslag binnen het beheergebied. De verkiezingen en bestuurswissel vragen veel inzet van politieke partijen en de nodige ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie. De inzet richt zich niet alleen op de organisatie van de verkiezingen, maar ook op de overdracht aan het nieuwe bestuur en de ondersteuning van het formatieproces. De ambtelijke organisatie faciliteert dit onder andere met een overdrachtsdossier, een inwerkprogramma en ondersteuning bij de integriteitstoets van kandidaten.

- **Doel:** De waterschapsverkiezingen, de overdracht aan het nieuwe bestuur en het formatieproces zijn zorgvuldig en ordentelijk georganiseerd, zodat de nieuwe bestuursperiode op een goede manier kan starten.

- **Resultaten 2027:**
  De organisatie rond de verkiezingen bestaat uit drie samenhangende sporen:
  - De waterschapsverkiezingen zijn georganiseerd en de verkiezingsuitslag is rechtmatig vastgesteld, waaronder de werkzaamheden van het centraal stembureau.
  - De overdracht van het oude naar het nieuwe bestuur is ondersteund met onder andere een overdrachtsdossier en een inwerkprogramma.
  - Het formatieproces is ondersteund, waaronder de integriteitstoets van kandidaten.

- **Inzet van middelen:** De organisatie van de verkiezingen vraagt in 2027 een additioneel budget van € 130.000, boven op de reguliere exploitatiekosten van Bestuurszaken. Dit budget is onder andere bestemd voor het inwerkprogramma, waaronder een AB-tweedaagse en opleidingskosten, de integriteitstoets van kandidaten en juridische expertise. De campagnekosten worden toegelicht bij Strategische communicatie.

5.2 Basis op orde - **Taskforce**

Een slagvaardige en wendbare organisatie begint met een sterke basis. Om de watertransitie succesvol uit te voeren, moet duidelijk zijn wie waarvoor verantwoordelijk is, hoe besluiten worden genomen, hoe risico's worden beheerst en hoe wordt aangetoond dat het waterschap voldoet aan wet- en regelgeving. Dit wordt samengevat in governance, compliance en interne beheersing.

De eisen aan deze basis nemen toe. Nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van digitale weerbaarheid, informatievoorziening, openbaarmaking en verantwoording vraagt om een organisatie die aantoonbaar in control is. Tegelijkertijd worden de opgaven van het waterschap groter, complexer en meer afhankelijk van samenwerking met andere partijen. Dat vraagt om duidelijke rolverdelingen, betrouwbare informatie, transparante besluitvorming en een goede inrichting van processen en verantwoordelijkheden.

Waar de afgelopen jaren veel nadruk lag op het realiseren van inhoudelijke opgaven in de watertransitie, ligt in 2027 een belangrijk accent op het verder versterken van deze organisatorische basis. Niet als doel op zichzelf, maar als noodzakelijke voorwaarde om bestuurlijke keuzes effectief, rechtmatig en doelmatig te kunnen vertalen naar uitvoering. Alleen een organisatie die de basis op orde heeft, kan de toenemende complexiteit van opgaven, samenwerkingen, investeringen en wettelijke verplichtingen beheersbaar houden.

- **Doel:** De organisatie beschikt over een sterker fundament voor de uitvoering van de watertransitie en de verdere ontwikkeling naar een doelgerichte, datagedreven en wendbare organisatie. De governance, compliance en interne beheersing zijn zodanig ingericht dat Waterschap De Dommel aantoonbaar in control is en bestuurlijke ambities effectief, rechtmatig en doelmatig kan realiseren.

- **Resultaten 2027:**
  - Rollen, verantwoordelijkheden en eigenaarschap voor kritische processen zijn verder verduidelijkt en geborgd.
  - Governance-afspraken, sturingsinformatie en verantwoordingsprocessen zijn verder geprofessionaliseerd.
  - De belangrijkste compliance-opgaven en wettelijke verplichtingen zijn structureel ingebed in de reguliere bedrijfsvoering.
  - Risicobeheersing, interne controles en monitoring zijn verder versterkt, waardoor beter inzicht ontstaat in de mate waarin doelen, prestaties en middelen met elkaar in balans zijn.

- **Inzet van middelen:** De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. Hiervoor wordt deels geput uit de extra capaciteit die vrij zijn gemaakt in de voorjaarsnota 2027-2032 (**Taskforce**). Basis op orde vraagt daarbij om een samenhangende inzet vanuit bestuur, management en organisatie op governance, compliance, informatievoorziening, risicobeheersing en interne beheersing. Deze inzet wordt zoveel mogelijk geïntegreerd in de reguliere bedrijfsvoering en bestaande verbetertrajecten.

5.3 Weerbaarheid van de organisatie

Weerbaarheid van de organisatie gaat over het vermogen van het waterschap om onder verschillende en veranderende omstandigheden de kerntaken uit te blijven voeren. Bij een hogere weerbaarheid is het waterschap minder kwetsbaar voor verstoringen. Dit betekent onder andere dat het waterschap kan anticiperen op watercalamiteiten en rampen, adequaat is ingericht tegen cyberdreigingen, stroomuitval en mogelijk vijandige of ontwrichtende activiteiten en weerbaar is tegen criminele inmenging.

Er wordt al jaren gewerkt aan de weerbaarheid tegen calamiteiten en cyberdreigingen. Door toenemende risico's, nieuwe wetgeving, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en de omvang van de opgaven is een integrale en meerjarige aanpak nodig. Daarin moeten zowel de voorzieningen als de organisatie en medewerkers op orde zijn en worden getraind.

De weerbaarheid van de organisatie wordt in 2027 uitgewerkt langs vier samenhangende onderdelen: digitale weerbaarheid, financiële weerbaarheid, personele weerbaarheid en organisatorische weerbaarheid.

5.3.1 Digitale weerbaarheid, autonomie en soevereiniteit

Weerbaarheid is ook landelijk en Europees een belangrijk thema. In de Nederlandse Digitaliseringsstrategie zijn weerbaarheid, digitale autonomie en soevereiniteit belangrijke onderwerpen. De Nederlandse overheid en de watersector trekken hierin samen op. Dit gebeurt in samenhang met het Parapluplan, het ISMS en het collectieve thema digitale autonomie en soevereiniteit van Het Waterschapshuis.

Bescherming van de processen en informatie die maatschappelijk het meest kritisch zijn, de zogenoemde kroonjuwelen en kritieke processen, vraagt om een aantoonbaar weerbare digitale basis. Door toenemende cyberdreigingen, geopolitieke afhankelijkheden en nieuwe wetgeving, waaronder de Cyberbeveiligingswet en de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten, wordt de digitale weerbaarheid in 2027 risico-gestuurd versterkt.

- **Doel:** De wettelijke basis en structurele risicosturing zijn op orde en de eerste geprioriteerde maatregelen voor kroonjuwelen en kritieke processen zijn gestart.

- **Resultaten 2027:**
  - We brengen eerst de wettelijke basis (CBW-basiseisen) en structurele risicosturing op orde en gebruiken het SEAL-model als groeipad. De inzet is proportioneel: de zwaarste maatregelen richten we op de kroonjuwelen en kritische processen.
  - Op basis van de risico-inschatting worden de eerste geprioriteerde maatregelen gestart voor een kroonjuweel of kritiek proces om de autonomie en soevereiniteit te vergroten.
  - We stellen een awarenessprogramma vast en voeren deze uit. Deelname geldt voor bestuurders, managers en medewerkers en de inhoud wordt afgestemd op hun verantwoordelijkheden. Hiermee vergroten we het bewustzijn en vakmanschap, zodat snel en zorgvuldig gehandeld kan worden bij incidenten.

- **Inzet van middelen**:
  - De jaarlijkse kosten voor digitale weerbaarheid zijn op dit moment nog niet volledig te bepalen. Deze hangen mede af van de risico's die uit de lopende audits en risico-inventarisaties naar voren komen en van het tempo waarin maatregelen worden uitgevoerd. In de Voorjaarsnota is structureel € 600.000 opgenomen voor digitale weerbaarheid, waaronder de benodigde coördinatie en specialistische rollen. Hieruit worden ook de functie van Functionaris Gegevensbescherming (FG), de bijdrage aan het nieuwe collectieve thema van Het Waterschapshuis en de noodzakelijke veiligheidsmaatregelen bekostigd. Voor eventuele aanvullende maatregelen is in de Begroting 2027 een bandbreedte tot € 400.000 opgenomen. Hiervoor wordt eerst dekking gezocht binnen de bestaande middelen. Aanvullende structurele investeringen worden risicogestuurd onderbouwd en zo nodig via de Voorjaarsnota 2028 of afzonderlijke bestuurlijke besluitvorming voorgelegd.
  - Daarnaast is brede interne capaciteit nodig, vooral bij bedrijfsvoering processen. Schaarse specialistische expertise wordt gericht ingehuurd wanneer deze niet intern of sectoraal beschikbaar is.

5.3.2 Financiële weerbaarheid
Om ook richting de toekomst financieel weerbaar te zijn, is het noodzakelijk om bestuurlijk te bezien welke beleidskeuzes en kaders daarvoor nodig zijn. Daarnaast vragen wijzigingen in wet- en regelgeving om mogelijke aanpassing van het bestaande activerings- en waarderingsbeleid. De wijziging van de richtlijn voor baggeren is hiervan een concreet voorbeeld: hierdoor is het niet meer mogelijk om baggeractiviteiten te activeren en komen deze direct ten laste van de exploitatierekening (kosten).

In 2027 wordt het financiële kader voor de nieuwe bestuursperiode 2027-2031 heroverwogen. Bij deze heroverweging kan het algemeen bestuur besluiten om bestaande uitgangspunten en het activerings- en waarderingsbeleid, waaronder de activering van interne uren en bouwrente, bij te stellen.

- **Doel:** De financiële kaders ondersteunen de financiële wendbaarheid van de organisatie en borgen een duurzame financiële huishouding.

- **Resultaten 2027:**
  - Het financiële kader voor de nieuwe bestuursperiode 2027-2031 is heroverwogen.
  - De gevolgen van wijzigingen in wet- en regelgeving voor onder andere het activerings- en waarderingsbeleid zijn in beeld gebracht.
  - Het activerings- en waarderingsbeleid, reserve- en voorzieningenbeleid en de normen voor het minimale weerstandsvermogen zijn herijkt.

- **Inzet van middelen**: Afhankelijk van de gemaakte keuzes kan het financiële effect worden weergegeven.

5.3.3 Personele weerbaarheid
Om aan alle opgaven en ambities te kunnen blijven werken, is het belangrijk dat het personeelsbestand kwalitatief en kwantitatief op niveau blijft. Blijvende aandacht voor flexibiliteit in het personeelsbudget is nodig om voldoende transformatief te kunnen zijn. De verwachting is dat de arbeidsmarkt de komende jaren krap blijft.
Het is daarom belangrijk om aantrekkelijk te blijven als werkgever. Flexibiliteit richting de toekomst is ook nodig vanwege de verwachte uitstroom in de komende bestuursperiode en de complexe arbeidsmarkt. In de Begroting 2027 is daarom ruimte voorzien die in de komende periode nader wordt geconcretiseerd. Daarnaast is door transformatief te kijken al capaciteit verschoven van minder effectieve activiteiten naar activiteiten waar we meer impact op kunnen maken (zie enkele voorstellen in deze begroting - **Taskforce**).
Bovendien wordt continue afgewogen of we werkzaamheden uit besteden of zelf uitvoeren – **Taskforce**. Op termijn moet dit tot verdere efficiency en een financiële besparing leiden.

- **Doel:** De personele capaciteit is kwantitatief en kwalitatief op sterkte en in staat om structureel aan de opgaven te werken.

- **Resultaten 2027:**
  - Strategische personeelsplannen (SPP), waarin we per cluster de toekomstige personeelsbehoefte schetsen, rekening houdend met de effecten van watertransitie, digitale transformatie, nieuwe generaties en de krappe arbeidsmarkt.
  - De strategische personeelsplannen geven ook inzicht in de leer- en ontwikkelbehoefte van de medewerkers. Daarnaast geven ze inzicht in het potentiële verlies van kennis door pensionering van medewerkers. Deze inzichten worden in een centraal leer- en ontwikkelplan uitgewerkt. Het plan wordt ook uitgebreid, waarbij de volgende 4 ontwikkelgebieden centraal staan: persoonlijk leiderschap, resultaatgerichtheid, samenwerken en digitale vaardigheid.

- Daarnaast worden in- en externe ontwikkelingen in beeld gebracht die van invloed zijn op de personele ontwikkelingen. Dit alles resulteert in een strategie om in de gewenste personeelsbehoefte te kunnen blijven voorzien.

- **Inzet van middelen:**
  Om aan onze opgaven te kunnen voldoen is extra capaciteit nodig. De financiële impact hiervan bedraagt € 2,2 mln. in 2027 en de jaren daarna € 2,5 mln. per jaar, meer kosten. Ten opzichte van het personeelsbudget 2026 is extra capaciteit voorzien voor:
  - Het onderhoud van de watergangen. Dit is enerzijds het gevolg van stengere eisen in de nieuwe gedragscode, anderzijds is het uitbesteden van het onderhoud fors duurder geworden. Daarom kiezen we bewust voor het uitbreiden van onze eigen capaciteit, zodat we minder afhankelijk van de markt worden en de kwaliteit beter kunnen borgen. Zie ook ‘watersysteem van de toekomst’.
  - Investering in de uitvoering van het bestuurlijk vastgestelde Programma Howabo en de bijbehorende prioritaire keringen.
  - Invulling geven aan het beregeningsbeleid.
  - Verdere ontwikkeling en professionalisering van assetmanagement en het vergroten van de maakbaarheid en uitvoerbaarheid van het investeringsportfolio – **Taskforce** onder realistisch programmeren.

5.3.4 Organisatorische weerbaarheid

Om de wettelijke taken van het waterschap op het gebied van waterveiligheid, watersysteembeheer en afvalwaterzuivering ook in de toekomst goed te kunnen blijven uitvoeren, is een organisatieverandering in gang gezet. De verandering van de organisatiestructuur is in 2026 uitgevoerd. Binnen de waterketen is daarnaast gestart met werken volgens assetmanagement. Dit heeft zich ontwikkeld tot een strategische sturingsmethodiek die bijdraagt aan een slagvaardige en wendbare organisatie. Waterschap De Dommel beheert veel verschillende kapitaalgoederen (assets) die van waarde zijn voor de organisatie en nodig zijn voor de uitvoering van de wettelijke taken. Door één integraal beeld te creëren ontstaat meer inzicht in de onderlinge effecten van projecten op het behalen van doelstellingen en in de middelen en capaciteit die nodig zijn om deze doelstellingen te realiseren. Assetmanagement ondersteunt daarmee een beheerste afweging tussen prestaties, risico's en kosten.

- **Doel:** Het optimaal beheren van onze kapitaalgoederen, oftewel assets, die van waarde zijn voor onze organisatie. Dit doen we door een optimale balans tussen prestaties, risico’s en kosten na te streven.

- **Resultaten 2027:**
  - Het kwaliteitsmanagementsysteem volgens ISO 55001 is verder geïmplementeerd, met als doel om medio 2028 certificeerbaar te zijn op deze norm.
  - Er is verkend of assetmanagement kan worden uitgebreid naar het watersysteem.

- **Inzet van middelen:** Projectbudget is opgenomen in de begroting.

5.4 Informatievoorziening en digitale transformatie

Informatie en data vormen essentieel kapitaal voor het werk van Waterschap De Dommel. Betrouwbaarheid, juistheid en toegankelijkheid van informatie en data zijn nodig voor dagelijkse sturing en besluitvorming. Ook komt er steeds meer wetgeving op dit gebied. Zo is de nieuwe archiefwet vanaf 2027 van kracht die impact heeft op de informatiehuishouding. In 2027 verschuift het accent van het realiseren van technische voorzieningen naar het daadwerkelijk toepassen ervan in de organisatie. Daarbij worden processen, informatievoorziening, data en digitale ondersteuning in samenhang ontwikkeld.

5.4.1 Datagedreven doelsturing

In 2026 zijn stappen gezet om doelgerichter te gaan werken en is een start gemaakt met datagedreven doelsturing. In deze begroting is de relatie tussen het beoogde maatschappelijke effect, wat we daarvoor gaan doen in 2027 en welke middelen daarvoor nodig zijn explicieter gemaakt. Ook zijn de eerste indicatoren geïnventariseerd. Hierbij wordt opgemerkt dat niet elk onderwerpen waarmee het waterschap zich bezighoudt, zich leent voor concrete, eenduidige gekwantificeerde grootheden. Daarnaast gaat het hier om een groeiproces in transformatief werken om hiervoor een solide methodiek te ontwikkelen - **Taskforce**.

- **Doel:** Het bestuur krijgt beter inzicht in de relatie tussen maatschappelijke doelen, uitgevoerde maatregelen, bereikte prestaties en ingezette middelen. Hierdoor wordt besluitvorming minder afhankelijk van handmatige analyses en kennis van individuele medewerkers en groeit de organisatie naar datagedreven sturing.

- **Resultaten 2027:**
  - Adoptie van de methode van het werken met het datagedreven doelennetwerk (DDN) en actualisatie naar de nog vast te stellen WBP6.
  - een gerichte eerste toepassing van een datagedreven P&C-product. Opgemerkt wordt hier dat het niet direct om volledige automatisering van alle P&C-producten gaat.

- **Inzet middelen:** De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. De benodigde inzet wordt geleverd vanuit de bestaande werkzaamheden op het gebied van planning & control, informatievoorziening en digitale transformatie.

5.4.2 Dataplatform en datamanagement als operationele basisvoorziening

Door datamanagement daadwerkelijk onderdeel te maken van de reguliere bedrijfsvoering groeit de data-volwassenheid van de organisatie. Dit versterkt de betrouwbaarheid van informatie, vermindert afhankelijkheid van handmatige werkzaamheden en kennis in hoofden van medewerkers.
Dit creëert de randvoorwaarden voor meer datagedreven, toekomstbestendige en digitaal ondersteunde organisatie. Het huidige volwassenheidsniveau is nog niet toereikend.

- **Doel*:*** Het structureel benutten van data als strategisch bedrijfsmiddel door inzet van een stabiele digitale basis voor datagedreven werken en toekomstige toepassingen van AI.

- **Resultaten 2027:**
  - Geprioriteerde data worden gemanaged en herleidbaar ontsloten via het dataplatform. Dit betekent o.a. dat datasets een eigenaar, datasteward en beheerder kennen en dat de datastromen herleidbaar via dataplatform gaan.
  - De monitoring voor de groei in datavolwassenheid is bepaald.

- **Inzet middelen:** De uitvoering vindt zoveel mogelijk plaats binnen de bestaande capaciteit en middelen voor digitale transformatie en datamanagement. Het voornaamste knelpunt is naar verwachting niet alleen de financiële ruimte, maar vooral de beschikbaarheid van voldoende deskundige capaciteit en tijd bij zowel de centrale IV- en datafuncties als de betrokken processen. Groei in vooral competenties is nodig, omdat de vraag groter is dan het beschikbare aanbod.

5.4.3 Digitale transformatie/AI

AI ondersteunt De Dommel om anders te denken en anders te doen om de waterdoelen sneller en beter te realiseren. We benutten informatie slimmer, herkennen patronen eerder, verkennen scenario's en richten processen anders in. Door data, kennis en uitvoeringskracht slimmer te verbinden, kunnen we sneller inspelen op ontwikkelingen en meer impact maken op onze waterdoelen. Menselijke afweging en publieke verantwoordelijkheid blijven daarbij leidend.

- **Doel:** Een getransformeerd waterschap dat de mogelijkheden van AI benut om de waterdoelen sneller en beter te realiseren.

- **Resultaten 2027**:
  - De basis voor een verantwoorde inzet van AI is ingericht door middel van vastgestelde AI-governance en een ingericht AI-platform.
  - Een vastgesteld strategisch AI beleid en een meerjarig uitvoeringsagenda, onderdeel van een nieuw Informatieplan 2028-2032, gekoppeld aan WPB6.
  - De eerste AI-toepassingen die aantoonbaar bijdragen aan de doelen van het waterschap zijn ontwikkeld. Mogelijkheden die onder andere verkend worden zijn eenvoudige routinematige werkzaamheden (onder andere toetsing kleine plannen, vergunningverlening, toezicht en handhaving, monitoring e.d.). - **Taskforce**
  - Voor elke vacature wordt afgewogen of een AI oplossingen doelmatiger zou kunnen zijn - **Taskforce**

- **Inzet middelen:** Voor de ontwikkeling, het beheer, de governance en de adoptie van AI zijn capaciteit en middelen nodig. De beschikbare inzet wordt gericht op toepassingen die aantoonbaar bijdragen aan de doelen van De Dommel. Voor 2027 zijn hiervoor beperkte bestaande middelen beschikbaar om de AI-basisvoorzieningen verder te ontwikkelen. Daarnaast is in de begroting een eenmalige financiële ruimte opgenomen met een bandbreedte van maximaal € 500.000, waarmee op basis van het in het voorjaar van 2027 vast te stellen strategisch AI-beleid versnelling mogelijk kan worden gemaakt. Eventuele structurele financiële consequenties na 2027 worden afzonderlijk onderbouwd en via de reguliere planning- en begrotingscyclus. Op termijn moet een gerichte inzet van AI leiden tot een transformatie van het waterschap, efficiëntere processen en mogelijk structurele kostenbesparingen.

5.4.4 Openbaarheidsparagraaf Wet Open Overheid

De Wet open overheid (Woo) verplicht bestuursorganen tot actieve openbaarmaking van informatie. Waterschap De Dommel ziet deze verplichting niet alleen als wettelijke taak, maar ook als ambitie om een betrouwbare en transparante overheid te zijn. Naast actieve openbaarmaking blijft het waterschap informatie op verzoek openbaar maken. Een goed ingerichte informatiehuishouding is essentieel om informatie tijdig en correct openbaar te kunnen maken.
Daarom werken we continu aan het zorgvuldig registreren, opslaan en archiveren van informatie uit verschillende processen en systemen. Ook besteden we blijvend aandacht aan bewustwording en ondersteunen we medewerkers bij het werken volgens de geldende beleidskaders, werkafspraken en richtlijnen voor informatiehuishouding. Beleid en werkafspraken worden jaarlijks geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd. Sinds 2022 heeft De Dommel een Woo-contactpersoon, die tevens de interne rol van Woo-coördinator vervult en zorg draagt voor de implementatie van de Woo.

- **Doel:** Jaarlijks in de begroting en verantwoording aandacht besteden aan de beleidsvoornemens en uitvoering van de Wet open overheid en invulling geven aan actieve en passieve openbaarmaking.

- **Resultaten 2027:**
  - Eind 2027 worden alle verplichte informatiecategorieën gepubliceerd volgens de wettelijke eisen en het ambitieniveau van Waterschap De Dommel.
  - De actief openbaar te maken informatie is vindbaar via de Woo-index. Waterschap De Dommel houdt de verwijzingen in deze index actueel en volgt daarbij de sectorale lijn.
  - Bij de implementatie van iedere informatiecategorie is beoordeeld of naast de verplichte documenten ook andere documenten relevant zijn voor de omgeving en kunnen worden gepubliceerd.
  - Openbaar gemaakte Woo-verzoeken en bijbehorende documenten worden gepubliceerd via Djuma Open Info.
  - Beleid en werkafspraken voor de informatiehuishouding zijn geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd.
  - De rollen van Woo-contactpersoon en Woo-coördinator zijn geborgd.

- **Inzet middelen:** De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders. De benodigde inzet wordt geleverd vanuit de bestaande werkzaamheden op het gebied van informatiehuishouding, openbaarmaking en de uitvoering van de Wet open overheid. Er zijn geen aanvullende middelen nodig

5.4.5 Klimaatneutraal en Circulair Werken

Landelijk heeft het waterschap zich geconformeerd aan hoge ambities op het gebied van duurzaamheid. Dit past in de lijn van de Europese industriepolitiek; deze richt zich, mede door geopolitieke ontwikkelingen, op strategische autonomie, klimaatneutrale technologieën en een verminderde afhankelijkheid van kritieke grondstoffen. Wij streven ernaar om de eigen bedrijfsvoering klimaatneutraal en circulair vorm te geven, waarbij investeringen op de korte termijn bijdragen aan lagere kosten, minder uitstoot en minder afhankelijkheid van grondstoffen op de lange termijn. Ook de wettelijk verplichte toepassing van de MilieuKostenIndicator (MKI) in GWW projecten in Nederland versterkt deze ontwikkeling. Waterschap De Dommel werkt toe naar een integrale aanpak van duurzaamheid. Thema's als circulariteit, energieneutraliteit, klimaatneutraliteit en schoon en emissieloos bouwen en onderhouden worden momenteel nog niet in hun volle samenhang benaderd. Om de duurzaamheidsambities effectief te realiseren is een meer integrale sturing noodzakelijk. In 2027 wordt daarom gewerkt aan het ontwikkelen van een samenhangende aanpak, zodat duurzaamheid beter kan worden verankerd in projecten, aanbestedingen, investeringsbesluiten, inkoop, assetmanagement en de reguliere bedrijfsvoering.

- **Resultaat 2027:** In 2027 is een samenhangende aanpak voor duurzaamheid uitgewerkt, waarmee sturing, monitoring, programmering en eigenaarschap van duurzaamheidsdoelen organisatiebreed kunnen worden ingericht en verankerd.

<u>Circulariteit</u>

Als waterschap zetten we in op een circulaire bedrijfsvoering, waarbij we grondstoffen behouden, hergebruiken en vervangen door duurzame alternatieven. Het doel is om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken en in 2050 volledig circulair te werken. Een van de manieren om hieraan bij te dragen is circulair bouwen. Hierbij worden zoveel mogelijk herbruikbare materialen gebruikt en zo min mogelijk nieuwe grondstoffen toegepast. In 2027 ligt de nadruk op het verder toepassen van MKI-berekeningen bij ontwerpen en aanbestedingen van realisatieprojecten en, waar relevant, bij de vervanging van standaard beheerassets. Hierdoor wordt de duurzaamheidsimpact aantoonbaar meegenomen in ontwerp- en uitvoeringskeuzes. Daarnaast wordt een routekaart duurzaamheid verder ontwikkeld en geïmplementeerd in de werkprocessen voor projecten, inkoop en assetmanagement en vertaald naar uitvoerbare maatregelen. De kennis over MKI wordt verder opgebouwd en de indicatoren voor het volgen van de voortgang worden nader bepaald.

- **Resultaat 2027:**
  - Circulariteit en duurzaam opdrachtgeverschap zijn verder verankerd in projecten, aanbestedingen, investeringsbesluiten, inkoop en assetmanagement.
  - We voldoen aan de wettelijke verplichting die vanaf 2027 gelden door bij grote GWW-projecten MKI als gunningscriterium mee te nemen en bij toepassing van beton maximale MKI eisen op te nemen.
  - De kennis, werkwijzen en monitoring voor de toepassing van circulariteit en MKI zijn verder ontwikkeld.

<u>Energie- en klimaatneutraal</u>
Energieneutraliteit betekent dat we zo min mogelijk energie verbruiken en zoveel mogelijk duurzame energie zelf opwekken. Momenteel is de opwek van hernieuwbare energie in de vorm van elektriciteit en biogas op onze assets gelijk aan 81% van ons energieverbruik. Een aandeel van 90% wordt haalbaar geacht als we ons blijven richten op onze eigen assets. Op onze eigen assets wordt duurzame elektriciteit en biogas opgewekt. De beschikbare ruimte op daken en RWZI-terreinen wordt verder benut, met aandacht voor dubbel ruimtegebruik, ecologie en slimme aansluiting achter de meter. In 2027 worden onder meer energieprojecten op Eindhoven, Hapert, Mierlo, rioolgemalen en Haaren verder gerealiseerd of afgerond. Netcongestie, ruimte en uitvoeringscapaciteit blijven belangrijke afhankelijkheden.

Klimaatneutraliteit betekent dat de totale uitstoot van broeikasgassen netto nul is. Het gaat daarbij niet alleen om CO_2, maar ook om methaan en lachgas. Ook de indirecte uitstoot die samenhangt met de inkoop van materialen, grondstoffen en diensten maakt hiervan onderdeel uit. Onze directe CO_2-uitstoot is relatief laag. De volgende stap ligt in het terugdringen van lachgas en methaan, het beter in beeld brengen van indirecte emissies en het benutten van natuurlijke vervangingsmomenten voor gasvrije installaties. In 2027 wordt een impact- en invloedanalyse uitgevoerd voor de indirecte CO_2-uitstoot. Daarnaast worden meetprogramma's voor methaan en lachgas voortgezet en worden de klimaatinstallaties van SVI Mierlo en het influentgemaal Eindhoven gasvrij gemaakt.

Het klimaat- en energie-efficiencyplan (KEEP) vormt het uitvoeringsprogramma voor deze ontwikkeling.

- **Doel**:
  Zo min mogelijk energie verbruiken én zoveel mogelijk duurzame energie zelf opwekken. Uitstoot van broeikasgassen terugbrengen naar netto nul.

- **Resultaat 2027:**
  - De uitvoering van het klimaat- en energie-efficiencyplan (KEEP) is verder gebracht.
  - De productie van duurzame energie op de eigen assets is verder vergroot.
  - De organisatie beschikt over beter inzicht in de directe en indirecte uitstoot van broeikasgassen en de mogelijkheden om deze uitstoot verder te verminderen.
  - De uitstoot van methaan en lachgas is beter in beeld, waardoor gerichter kan worden gestuurd op verdere vermindering.
  - De organisatie beschikt over een scherper beeld van de haalbaarheid en vervolgstappen richting een klimaatneutrale bedrijfsvoering.
  -
- **Inzet middelen:** Binnen de waterketen is een budget gereserveerd voor nieuwe maatregelen gericht op klimaat en energie (€ 12,5 mln. meerjarig en circa € 3 mln. in 2027). Voor 2027 wordt rekening gehouden met een bandbreedte van circa € 2 mln. (minder), omdat op dit moment nog projecten zich moeten aandienen waarbij aanspraak gemaakt wordt op het reserveringbudget.

Schoon en emissieloos bouwen

Waterschap De Dommel heeft het convenant Schoon en Emissieloos Bouwen ondertekend. Hiermee verminderen we de uitstoot van CO_2, stikstof en fijnstof bij onze projecten en stimuleren we tegelijkertijd de markt om versneld over te stappen op schone en emissieloze technieken en materieel. Zo dragen we bij aan klimaat-, natuur- en waterdoelen en stimuleren we de ontwikkeling van een toekomstbestendige bouwsector. Waterschap De Dommel past bij nieuwe projecten minimaal het basisniveau uit de Routekaart Schoon en Emissieloos Bouwen toe. In 2027 verkennen we hoe het ingroeimodel Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) kan worden toegepast. Door stapsgewijs strengere minimumeisen te hanteren, creëren we een voorspelbaar ontwikkelpad voor de markt en vergroten we de investeringszekerheid voor emissieloze oplossingen. Per project wordt bij de start beoordeeld of een hoger ambitieniveau haalbaar en passend is. Voor lopende projecten wordt per project beoordeeld of een hoger ambitieniveau opportuun is.

- **Resultaten 2027**
  - Schoon en emissieloos bouwen is verder verankerd in de reguliere voorbereiding en uitvoering van projecten.
  - Bij nieuwe projecten worden milieuprestaties en het passende ambitieniveau voor schoon en emissieloos bouwen structureel meegewogen.
  - De inzet op schoon en emissieloos bouwen, circulariteit en vermindering van indirecte CO_2-uitstoot is inhoudelijk met elkaar verbonden.

- **Inzet van middelen klimaatneutraal en circulair werken:**
  - De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare investerings- en exploitatiebudgetten voor duurzame bedrijfsvoering en binnen de meerjarige programmering. De meerkosten voor schoon en emissieloos bouwen zijn verwerkt in de meerjarige investeringsramingen. Hiervoor is in de begroting meerjarig een verhoging van de investeringsomvang van € 11,5 mln. opgenomen (waterketen). Binnen het Watersysteem is een reservering opgenomen van € 3,75 mln. meerjarig.
  - Voor de implementatie van circulariteit en MKI is capaciteit nodig vanuit duurzaamheid, inkoop en projectmanagement. Daarnaast zijn middelen nodig voor advisering, monitoring, opleiding en ondersteuning bij MKI-berekeningen. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk geïntegreerd in de bestaande project- en investeringsprocessen.

5.5 Strategische beïnvloeding en communicatie

De wateropgaven vragen om samenwerking tussen het waterschap, medeoverheden, inwoners, bedrijven, agrariërs, natuurorganisaties en maatschappelijke partners vanuit een gezamenlijke koers. Daarom zetten we in op strategische beïnvloeding, betrokkenheid bij het waterschapswerk en de beweging van waterbewustzijn naar waterpositief handelen. Communicatie biedt daarbij context, duiding en handelingsperspectief bij complexe waterafwegingen. Public affairs richt zich op de bestuurlijke en maatschappelijke partners die nodig zijn om de watertransitie te versnellen. Daarnaast werken we bewust vanuit de bouwstenen van de participatievisie. Daarmee ontwikkelt het waterschap zich verder van een technische waterbeheerder naar een betrouwbare publieke partner en dienstverlener. Begrijpelijke keuzes en betekenisvol contact met de omgeving staan daarbij centraal.

In 2027 werken we de speerpunten uit de lobbyagenda verder uit en verbinden we actuele maatschappelijke en politieke ontwikkelingen aan de prioritaire wateropgaven. Door signalen uit de omgeving structureler op te halen en monitoring, analyse en rapportage beter in samenhang te benutten, kunnen we eerder kansen en risico's herkennen, relevante stakeholders betrekken en gericht adviseren over positionering. Zo versterken we de zichtbaarheid, samenwerkingskracht en positie van het waterschap.

De waterschapsverkiezingen worden benut om het werk en de opgaven van het waterschap nadrukkelijk zichtbaar te maken. De regionale campagne wordt verbonden aan de watertransitie en richt zich op specifieke doelgroepen. Daarmee vergroten we het waterbewustzijn en de betrokkenheid bij het waterschapswerk.

- **Doel Belangenbehartiging:**
  - Bijdragen aan de watertransitie door waterpositief handelen te stimuleren, de betrokkenheid bij het waterschapswerk te vergroten en de positie van het waterschap als betrouwbare publieke partner te versterken.

- **Resultaat 2027:**
  - Een dynamische lobbyagenda en lobbykalender, gekoppeld aan actuele ontwikkelingen en prioritaire wateropgaven.
  - Masterclasses over public affairs.
  - Training omgaan met media voor bestuur en een deel van de ambtelijke organisatie.
  - Gerichte persbenadering op grote dossiers voor een consistente positionering en een duidelijk verhaal vanuit het waterschap.
  - Een aanpak om online en offline signalen uit de omgeving structureel op te halen en monitoring, analyse en rapportage beter in samenhang te benutten op prioritaire dossiers.
  - Een regionale communicatieaanpak rond de waterschapsverkiezingen, gekoppeld aan de watertransitie, gericht op specifieke doelgroepen.
  - Een toekomstvisie voor Moerenburg, met als onderdeel daarvan een samenhangend educatief concept. In de visie worden maatschappelijke waarde, het waterverhaal en educatie en recreatie nadrukkelijk met elkaar verbonden.
  - Verbeteringen om de contactkanalen naar de buitenwereld in samenhang te laten werken binnen de communicatie-infrastructuur, met o.a. invulling van wettelijke richtlijnen en intern afgesproken basisvoorzieningen.

Inzet van middelen: De uitvoering vindt plaats binnen de beschikbare capaciteit en financiële kaders.

Bijlage 1 KRW programmering meerjarig

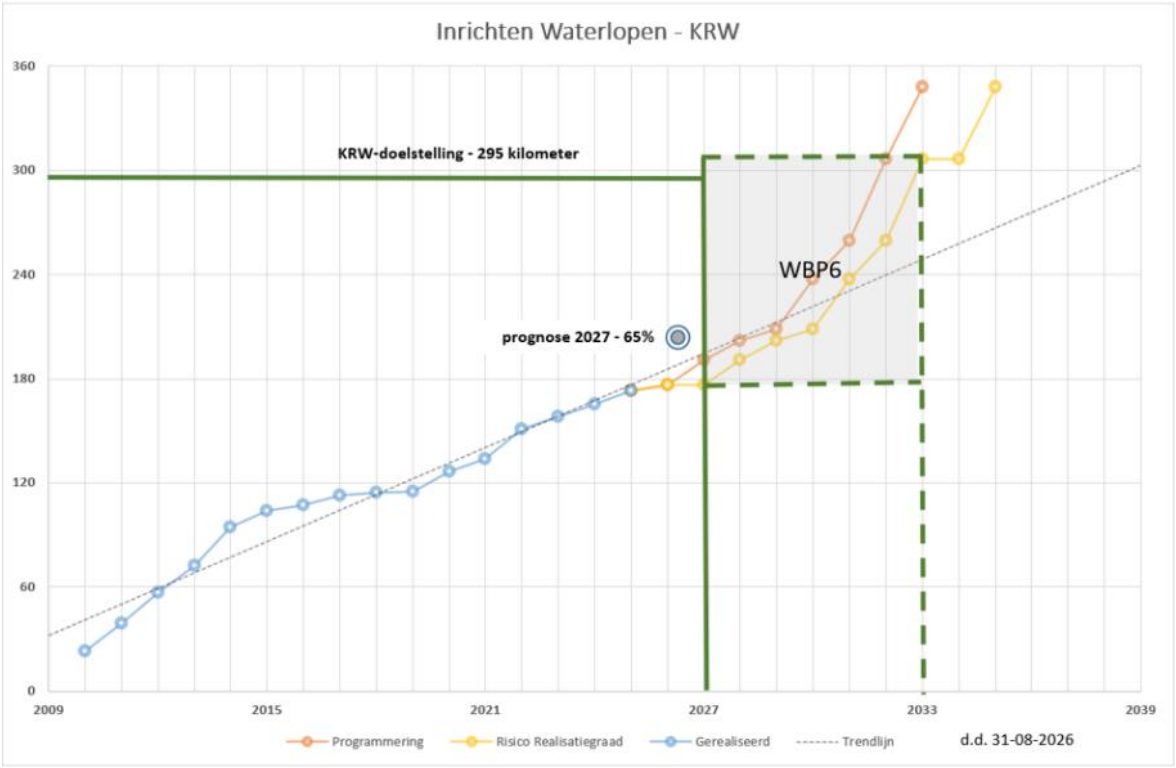
Deze bijlage is opgenomen naar aanleiding van het besluit van het Algemeen Bestuur van 1 juli 2026 over de ambitie voor de KRW-inrichtingsopgaven in de periode 2028-2033 en de bestuurlijke behoefte om de voortgang richting de naderende KRW-termijn inzichtelijk te maken. De bijlage geeft aanvullend inzicht in de meerjarige programmering, de verwachte realisatie en de voortgang van de belangrijkste KRW-opgaven. Het betreft een specifieke toelichting op deze opgave.

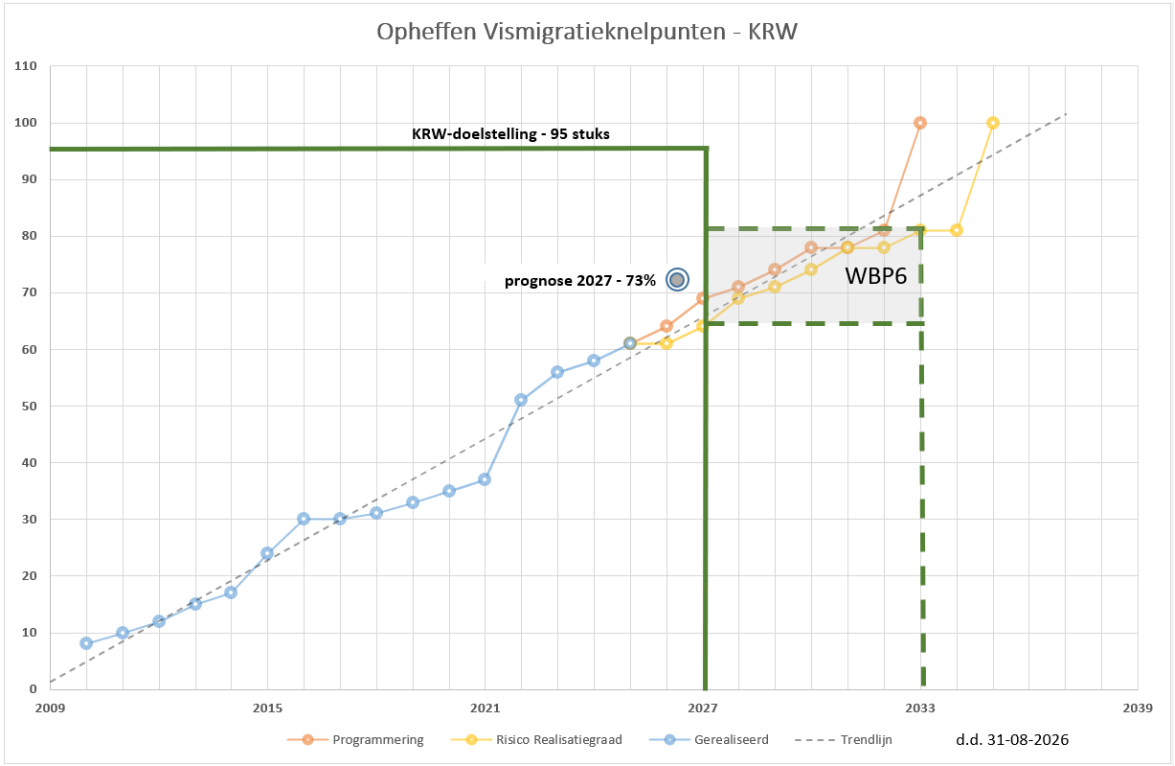
Het Algemeen Bestuur heeft op 28 februari 2024 kaders voor de programmering van de KRW-inrichtingsopgave vastgesteld. Op 1 juli 2026 heeft het Algemeen Bestuur de ambitie voor het realiseren van de KRW-inrichtingsopgaven voor de komende planperiode (2028-2033) vastgesteld. In deze besluiten is gekozen voor het afronden van lopende projecten, het richten van de inzet op langetermijn systeemherstel als ook het oppakken van doelgerichte sectorale KRW-maatregelen (o.a. vismigratiemaatregelen, de aanleg van ecologische verbindingszones en waterlopen met plasdrasinrichting).

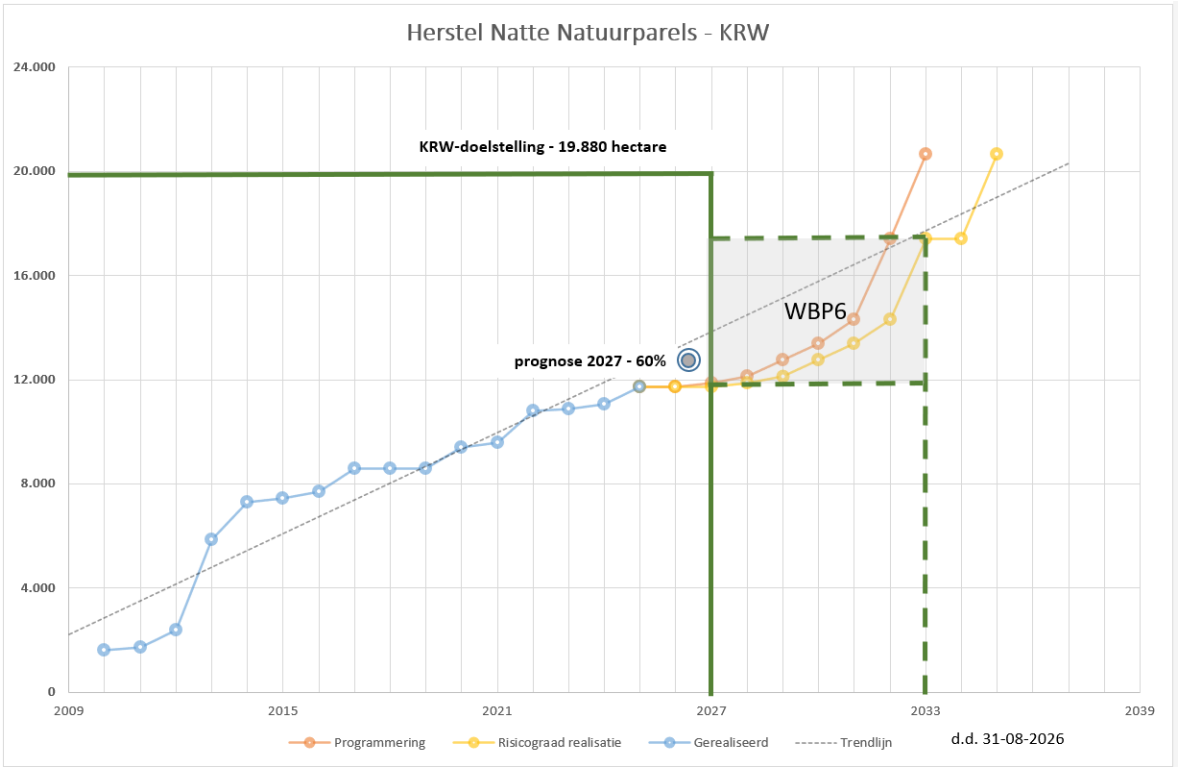
In deze bijlage is de programmering (ambitie) en prognose grafisch weergegeven (inrichten waterlopen, vismigratie en Natte Natuurparels). Elke grafiek toont vier lijnen:

- Programmering: de geplande uitvoering zoals die in eerdere perioden is vastgesteld.
- Risicograad realisatie: de inschatting van wat haalbaar is binnen gebiedsprocessen en beschikbare middelen.
- Gerealiseerd: de feitelijke voortgang sinds 2009.
- Trendlijn: de doorgetrokken lijn op basis van eerdere realisatie, die laat zien dat de opgaven richting 2027 niet volledig worden gehaald.

De grafieken laten zien dat de uitvoering van de KRW-opgaven achterblijft bij de oorspronkelijke doelen: bij het inrichten van waterlopen, het opheffen van vismigratieknelpunten en het herstel van natte natuurparels de doelstelling voor 2027 niet volledig wordt gehaald. Gebiedsprocessen, grondbeschikbaarheid, stikstofproblematiek en klimaatextremen maken dat een adaptieve, gebiedsgerichte aanpak noodzakelijk is.

Opheffen Vismigratieknelpunten - KRW
KRW-doelstelling - 95 stuks
prognose 2027 - 73%
WBP6
110
100
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0
2009
2015
2021
2027
2033
2039
Programmering
Risico Realisatiegraad
Gerealiseerd
Trendlijn
d.d. 31-08-2026

Herstel Natte Natuurparels - KRW
KRW-doelstelling - 19.880 hectare
prognose 2027 - 60%
WBP6
24.000
20.000
16.000
12.000
8.000
4.000
0
2009
2015
2021
2027
2033
2039
Programmering
Risicograad realisatie
Gerealiseerd
Trendlijn
d.d. 31-08-2026

Bijlage 2 Lijst van gebruikte afkortingen

Afkorting	Betekenis
AB	Algemeen Bestuur van Waterschap De Dommel
ABP	Actieplan biodiversiteit
AI	Artificial Intelligence (kunstmatige intelligentie)
ALG	Aanpak Landelijk Gebied
AR	Augmented Reality (voegt elementen toe aan realiteit)
BB	Beleidsbegroting
BBB	BoerBurgerBeweging
BBG	Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg
BBP	Bruto Binnenlands Product
BHS	Beekherstel
BPLG	Brabants Programma Landelijk Gebied
BSD	Brainport Smart District
BSOB	Belastingsamenwerking Oost-Brabant
BTW	Belasting over de Toegevoegde Waarde
Burap	Bestuursrapportage
BV	Besloten Vennootschap
CAO	Collectieve ArbeidsOvereenkomst
Cbw	Cyberbeveiligingswet
CDA	Christen-Democratisch Appèl
CO_2	Koolstofdioxide
CPU	Central Processing Unit
DB	Dagelijks Bestuur van Waterschap De Dommel
DDN	Datagedreven DoelenNetwerk
DIN	Doelen-Inspanningen-Netwerk
DO	Definitief Ontwerp
DRIN	Doelen-Resultaten-Inspanningen-Netwerk
DWAAS	Droog Weer Afvoer Analyse Systematiek
EBP	EmissieBeheerPlan
ECB	Europese Centrale Bank
EFGF	Energie- en Grondstoffenfabriek
EMU	Economische en Monetaire Unie
EU	Europese Unie
EVZ	Ecologische VerbindingsZone
FG	Functionaris Gegevensbescherming
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
fte	Fulltime-equivalent
GGA	Gebiedsgerichte Aanpak

Afkorting	Betekenis
GPS	Global Positioning System
GTD	Gemeenschappelijke Technologische Dienst
GWW	Grond-, Weg- en Waterbouw
HOVK	Herstel overige keringen
HOWABO	Hoogwateraanpak Brabant-Oost
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
ICT	Informatie- en Communicatie Technologie
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
ISMS	Information Security Management System
ISO	International Organization for Standardization
JEV	JaarEindeVerwachting
KEEP	Klimaat- en Energie-EfficiencyPlan
KPI	Kritieke Prestatie-Indicator
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LTAP	LangeTermijnAssetPlanning
MER	Milieueffectrapportage
MKBA	Maatschappelijke kosten-batenanalyse
MKI	Milieukostenindicator
MIn.	Miljoen
N	Stikstof
N2000	Natura 2000
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
NIS	Network and Information Systems
NNB	Natuurnetwerk Brabant
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NNP	Natte NatuurParel
NOVEX	Nationale Omgevingsvisie Extra
NPLG	Nationaal Programma Landelijk Gebied
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
OGOR	Optimaal grond- en oppervlaktewaterregime
O_3/GAK/NP	ozon/ granulair actief kool / NP
P	Fosfor
P&C	Planning en Control
PFAS	Per- en polyfluoralkylstoffen
PHA	PolyHydroxyAlkanoaten
PHARIO	PHA uit rioolwater
PNB	Provincie Noord-Brabant

Afkorting	Betekenis
PvdA	Partij van de Arbeid
PvdD	Partij voor de Dieren
Q1/2/3/4	Eerste/Tweede/Derde/Vierde kwartaal
RG	Rioolgemaal
RIWA-Maas	Vereniging van Rivierwaterbedrijven, sectie Maas
RK	Regionale Kering
RTC	Real Time Control
RUDDO	Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden
RWP	Regionaal Waterprogramma
RWS	Rijkswaterstaat
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SEAL	Sovereignty Effectiveness Assurance Levels
SEB	Schoon en Emissieloos Bouwen
SMART	Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden
SMWK	Schone Maaswaterketen
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
SOC	Security Operations Center
SPP	Strategische personeelsplanning
STOWA	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
SVI	Slibverwerkingsinstallatie
TBO	Terrein Beherende Organisatie
UvW	Unie van Waterschappen
VBT	Voorbezinktank
VEG	Vught-Esch-Gestel
VJN	Voorjaarsnota
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VO	Voorontwerp
VP	Versnellingsprogramma
VpB	Vennootschapsbelasting
VSS	Volledige schadeloosstelling
VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie
WBP	Waterbeheerprogramma
WBP5	Waterbeheerprogramma 5
WBP6	Waterbeheerprogramma 6
WBS	Water en Bodem Sturend
WDD	Waterschap De Dommel
WKWK	Commissie Waterkwaliteit en Waterketen
WN	Water Natuurlijk

Woo	Wet open overheid
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
WSV	Waterschapsverordening
ZZS	Zeer Zorgwekkende Stoffen